

A 1935/ix.

11a
CHARACTER
HOMINIS
LITERATI

Olim à R. Patre

DANIELE
BARTOLI

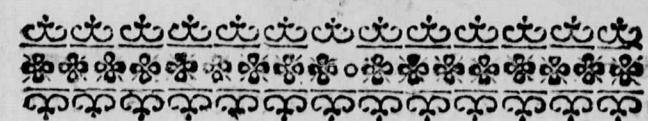
è Soc. JESU EDITUS;
Nunc verò

SODALIBUS
B. MARIÆ V.
Sinè labe Conceptæ,

In strenam oblatus.

TYRNAVIÆ
ANNO M.D.CC.IV. 1704

11a
Tyrnaviæ , Typis Academicis.
1697

CHARACTER HOMINIS LITERATI.

PARS PRIOR.

SAPIENTIA FELIX.

Viles ferè in aulis virorum Principum literati, haud tamen minùs propterea felices.

EST hæc miseræ virtutis, melius dixero, infelicitas quàm fatum, ut nusquam gentium nanciscatur sedem merito suo parem, nusquam basin locandæ statuæ capacem. Fluxere pridem illa quondam tota ex auro contexta sæcula, quibus sub hasta prostabant coronæ, nec cerebris modò laxioribus adstringendis fasciæ parabantur, sed multo ambitiosius, sapientum ornandis capitibus, & condecorandæ gravitati. Frustra dudum templi quærantur vestigia, quod olim Honori sacrum,

tum, neminem admittebat, nisi quem meriti fores arduæ induxissent. Verum ita nunc solo non modò æquatum, sed tantis altius sepultum est spatiis, ut ejus nec excitandi spes reliqua sit, nec monumentum agnoscendi. Nitatur in sublimine virtus quoad valet ac volet, palmo altior non evadet, ut nec vicinæ Antartico stellæ, quas sexaginta sæculorum vertigo assidua nondum potuit videri nostro sistere Horizonti. Foeti auro montes, carent delicijs nemorum, & ubertate pascuorum, cinerem fere exhibent & glabreta; rupiùmque suarum velut ossium grandiorum propudiosa nuditate, vestitis collibus horrori, & contemptui sunt. Hac inter homines conditione degit virtus. Venis auri distenta rumpatur, tantò egebit exterius, quantò erit apud se ditior, nec suos cuiquam in dubio relinquet natales, quibus proditur quondā in Paradiso voluptatis, uno partu cum nuditate in lucem venisse, nec ab ea unquam postea disjuncta. Habetur honos vestibis corporis, non mentis. Claudat hæc sinu Bonitatem, & sapientiam, omnemque cœli gazam; si conchæ prætulit asperum corticem, omnium oculos, nondum animum avertet.

Porro

Porro hæc sibi cum literis communi forte sic nata est virtus, ut astrum idem utraque copulet, suoque in ortum earum, ascensu, ascensum iis vetet fato immobili. Adversa iis omnium gratia & favor; mecenates & liberalitas; aspectus benefici, & fortuna omnis, nisi quâ parte infortunata est.

(a) Verus nobis ostentatur prodigium Dionysii tyranni Platoni suo, in regio curru aurigantis, velut solem triumphantem duceret; Alexandri Severi Ulpiano ad venerationem, & tutelam paludamentum obtendentis; Justiniani, Sigismundi, & similium, aulas suas in literatorum domos vertentium, & eas frequentius, quàm palatia sua terentium, magnisque illos habentium sumptibus, per quos vitam in posteris ducuri essent immortalem. At isti tam quondam feraces Elysi, ne umbram quidem, nedum aliquid fructuum suggerunt. Latent aulis clausi virorum principum arctius, quàm Æoli antro illi ætatis beatæ favonij, aurum olim proflantes, nec illud modò interiit, ut penes sapientes regnum sit, quod illi ætati Possidonius ait in usu fuisse, verum illud item ut penes Reges sint sapientes.

A 2

Nec

(a) *Ælian. l. 4. var. hist.*

Nec verò propterea, quòd aliqui fortè literatorum libri, apud ingenia divitum gratiam nacti sint, ejus gratiæ partem ullam in suos auctores transferre potuerunt; sed ijs in re præsentis factum, quod Lactantius alibi sculptoribus exprobrat, nempe ut illorum adoraretur manus & labor in statuis, cæterum ipsi spernerentur; donis statuæ colerentur, premerentur tributis earum artifices; suspicerentur pro diis saxa, pro saxi sculptores calcarentur. (a) *Quid inter se tam contrarium, quàm statuarium despiciere, statuam adorare, & eum ne in convivium quidem admittere, qui tibi Deos faciat?*

Beatos Dux quidam Mediolanensis censebat Principes, quibus esset in promptu purpureum, & aureum rete, quo magna ingenia dignis conditionibus piscarentur in omni genere artium, ijs nullas esse gemmas principum digitis digniores. Famosa est illa divitis antiqui stoliditas, qui ex bove aquila fieri ambiens, magnis pretiis lucernam emit, ad quam vigilans Epictetus sapientiæ solem de illa sibi accenderat. Sed enim cartis lucem non ingenio lucerna suggerbat, & nullo studiorum compendio, ab oculis mentem, ut erat, cæcam & stupidam

(a) *De orig. error. c. 2. ex Seneca.*

pidam subibat. Ardent viva luce literati, ad cujus radios illa deteguntur, agnoscunturque Palladia, quibus ditiorum felicitas, & securitas principum continetur. Hi sunt veri de fabula oculi, quibus vel mutuò acceptis, cæcus princeps, Argus fit totus oculus. Nec planè minoris existimandi sunt, si pacè verum est, quod bello censet Vegetius: (a) *Neque quenquam magis decet, vel meliora scire, vel plura quàm principem, cujus doctrina omnibus potest prodesse subiectis.* Hujus adhuc rudis consilii Dionysius Rex, joco magis quàm serio interrogavit Aristippum, unde tanta Philosophorum turba, divitum fores pro pane obsideret; Philosophorum januis nemo dives pro sapientia adstaret? Cui scitè ac statim Aristippus, inde id fieri, quòd ignorarent divites, quare egerent potissimum, Philosophi nossent. Quòd ægrè quingentos post annos, phænicis instar, prodigiosa spectentur ingenia, suis inventis, & artibus homines ditatura, non facit regionum sterilitas, aut ævi ullius effœta indoles, sed quia occludunt appulsis portum, aut subducunt escam volantibus. (b) *Pauci sunt Poëtae, literati pauci. Feras etiam fugat cubi-*

A 3

(a) *Procem. lib. 1.* (b) *Arist.*

cubilis defectus & pabuli. Quod divini-
oris scientiæ gloriolâ famâ, in stuporem
mortales jam rapiat nemo, error est di-
vitum, qui ponendis theatris Vitruvii
monita non advertunt. Cavendum vi-
delicet imprimis, ne theatri fabrica sur-
da sit, & frustra comœdi, ac musici pul-
mones rumpant, ac fauces lacerent.
Quàm multi ut gravis & emortuus va-
por, palmo à terra vix assurgunt, quos
solis benefici favens firadus afflaret,
panderétque illorum laboribus sinum,
nihilo forent stellis majoribus minores.
Feracitatem vitis suam, ulmo debet cui
innititur, & cui adhæret. Quovis in ge-
nere, ac professione literarum excelle-
re, & primas assequi, nec est opera levi-
or cujuscumque hominis viribus nec
vitâ brevior. Quid mirum igitur,
si tanti quis, nolit tam nihilum emere,
vitâque absumere, duntaxat ut vi-
ctum consequatur.

Velociora sunt decuplo cœteris largè
picata navigia, & probè unda volant,
quæ ante plumbea videbantur; nec dif-
similiter ingenijs beneficentia ingeniū
subdit, atque ubi ad vellus aureum na-
vigatur, remis per se, mobilibus cursū
suum Argo præcipitat. Quotidianus
certè cum egestate misera conflictus, &

paran-

parandæ ad cœnam patellæ anxietas
improba, nidum in literis tranquillum
non præbet. Mella ex apibus qui po-
scunt, vento ijs cavent, alioqui nec alvea-
ria exitoris, nec flores passim libaturis,
nec prædam convecturis per intercipi-
entium objecta statuum. Nunquam
literato, laboris eximij facultatem da-
bit, sollicitudo urgentis subsidij multi-
plex, & captandi victus dura necessitas.
In quietem studendi otiosam, pulchrè
id ac bellè recidit, quod in poëtas qui-
dam lussit. (a) *Latum nidum, escam dul-
cem, vitæ auram Cygni amant. Mor-
daces curas Parnassius non capit. Suo sem-
per cum fato, & inopiâ disputans rauce-
scit, cantum perdit, obmutescit.* Exprobra-
bat Athenis Demosthenes sacrosanctam
navim, Sacerdotibus Delphos ad Sacri-
ficia devehendis destinatam, animanti-
bus & lignis profanari; ventis indignan-
tibus, & mari, tantum ab eâ quæ fuerat
discivisse. At enim ecquid est sacrilegij
tolerabilioris; cœlo missum sublimis in-
genij animum, & magnarum in utili-
tates publicas cogitationum, cariorém-
que superis, quàm hominibus notum,
pane quaerendo occupari; tegendæ nu-
ditati, laxandæ fami, siti, frigori, mise-
rijs

A 4

(a) *Plant, an. Seni gerenda Resp.*

rijs nobiles curas impendere. Usque adeo volatus heroicorum sensuum, & susceptorum magnificentiam operum deorsum retorquet necessitatis importunæ dura violentia, & generosis eorū conatibus obstitit. Hinc illa Satyrici adversus Numitorem, ejusque tunc similes indignatio, cū feris cerneret receptum præberi commodum; ubi hominibus, & dicere liceat, majoribus homine non daretur: implendis leonum ventribus carnes abundare; Emaciato Poëtæ vix panem suppetere.

— Non defuit illi,

Vnde emeret multâ pascendum carne
Leonem,

(a) Jam domitum. Constat leviori bellua
sumptu,

Nimirum, & capiunt plus intestina
Poëta,

Jam si aulæ in templa mutantur, ab literatorum aditu atque usu, ad colendos simiorum vultus, & scurrarum fannas publicè transcripta; quid aliud fuerit nisi cælum, & sydera excipiendis dividere belluis, Elysios inferis sepelire, metarūque apud eos sedem? dum interea signorum cœlestium nomine, scorp-

(a) Juven. Sat. 76.

pius, hydra, caper, mundi capitibus imponuntur, adeoque Achillis, & Orphei, & semideorum toti choro? Solis ornatu fulgere bestias, & de Plutonis vicinia summos conspici præstantes viros, ac latebras quærere?

Thronus tamen animi caput est, solusque portandæ coronæ Rex, idcirco membris altiùs cæteris, ut ab succollantibus venerabundè portetur. Quid hoc ergo absurdi, & monstrofi; sublime pedes ferri, caput in luto volutari: Crotoniatis reperiri novos, qui stolidi bovis indecorâ sarcinâ tumeant, dum illustris, sed egens Cleanthes, ne fame intereat, veluti bos sudat?

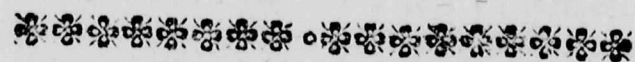
Verùm hoc aggressus opusculum à felicitate hominis literati, cui nihil habenti nihil desit, & se solo contentus, à Seneca parvus non frustra Jupiter nominetur; etsi sum acriùs in eorum inventus duritiem, qui ejus inopiam subsidio merito non honorant, horum tamen vitium potius, quàm ullam ejus miseriam attigi, aut aliquem in eo nævum, unde venire in contemptum possit. Nempe aurum suis effusum, & repurgatum venis, ut majori luce oblectacurum sit oculos, & Regum araria ditaturum, plus tamen perdit, qui effo-

As

dien-

diendo id sibi non afferit, quàm aurum latendo, & nativæ jura libertatis, intra latebras retinendo. Ad hæc probari melius non possunt literatorum egregia merita, quàm meccenatum in illos avarorum tenacitate parca, & sordida.

Jam occurrit videndum quî possit apud se literatus vivo illo carere Deorum nectare, saporum omnium sic abunde complexo delicias, nihil ut restet fruedum alibi vel quærendum. Sed hoc, per singulas excurrere scientias, etsi forte non fastidiosum, certè nimis prolixum, placet uno solum in genere experiendi causa proponere, non illo quidem præcipuo, nec summe recondito, sed communi cunctisque vulgato; cælo, inquā, ejusque contemplatione quod quidem cælum oculo judice, naturæ pars est maxima atque pulcherrima; animo judice, partium præstantissimarum non infima.

*Contemplatio cælestium corporum
brevis, ad specimen mirabilium
voluptatum, quas alia habent scientia.*

Commune fuit Pythagoræ, & Platonis dogma, consertas inter se musicis

Reis spatiis moles cælestium corporum, sua vertigine concentum edere, modis omnibus numerisq; perfectum. (a) Quod Macrobius affirmat ex naturalibus sonorum principiis: (Ex his, inquit, inexpugnabili ratione collectum est musicos sonos de sphaerarum cælestium conversione procedere. Quia & sonum fieri ex motu necesse est, & ratio quæ divinis inest, fit sono causa modulaminis.) Nec propterea fides huic musicæ vel minor præbenda, vel prorsus neganda, quod non possint de illa nostræ aures ferre judicium. Sunt enim ejus tam tenues & delicati sonorum modi, ut eos elementorum assiduus obrundat, & extinguat pulsus.

*Mutum non est ut creditur cælum;
Sordi sumus ipsi, quibus aures obturat
Terrarum insolens strepitus.
Frustra inter pulsus tam dissonos
Lyra captatur cælestis harmonia
Quam tangit sua manu Deli Deus.*

Nisi fortè Philoni ex vero visum sit, ad ejus concentus delicias Deum providè nobis audiendi vim omnem elisisse, in commodiora tempora reddendam; ne suavitate illa attoniti, & extra nos

A 6

possi-

(a) Lib. 2. de somn. Scip. c. 1.

positi, nihil adverteremus non dico ag-
rorum, & negotiorum, sed ne ad nostri
quidem conservationem spectantium.

Verum enimvero musices illius per-
cipiendæ symphonix, nihil quicquam
opus est, ut globorum illorum (sic eos
nomino, ne pugnes cum iis, qui esse
unum volunt molis unius liquentem
globum) ad nos soni pertingant. Beare
mentem possunt, si volatū masculino ad
eos enitatur, haud quidem mendaci
Phaëtonis exemplo, qui

(a) *Aufus aeternos agitare currus,
Immemor metæ juvenis paternæ,
Quos pater sparsit furiosus ignes,
Igne recepit;*

Non item Vulcani periculo, cui saltu
in terram prospero illo quidem nihil
gravius accidit, præter luxatam pedis
commisso ram. Hæc cæli pars lubrica
monumentum est Phlegæ fulminan-
tis, & vetus Gigantum in Deos arieta-
tio. Illic Hercules cum Bellerophonte;
Prometheus & qui non? Sed pars illa
principum doctrinarum, interioris cœ-
li verax & fidelis interpret, profectò be-
abit animum, cui sic deterfos acuerit o-
culos, ut cernat, quanta velocitas mo-
les

(2) *Senec.*

les agat immensas; influxu quàm vario
& discordi, in unam conjurent naturæ
servandæ concordiam; quàm pigris aliæ
quàm rapidis aliæ motibus, cursu ta-
men uno in exitus pergant constantes,
& ratos; quàm scrupulosa observatio-
ne, flexuum principem sequantur or-
bem primum; quâ nihilominus motus
proprii libertate? unde iis tantus in pro-
fundo immenso nitor, & perspicuitas;
in ejusdem formæ confessione varietas;
majestas in dulci amabilitate; in rapidi-
tate lexita inviolabilis; in actuosis con-
versionibus quies tanta; in metiendis
temporibus, dierum vicibus, mutatio-
nibus tempestatum, tam certa, & una,
& ineluctabilis norma & ratio? Hæc tam
longo prospectu assequi qui potest, &
his sibi ascensum ad mirabilia specta-
cula munire, imò hacce adminiculan-
te cælestis naturæ pretiosissimâ catenâ
(cujus supremum annulum Jupiter suo
throno æternum affixit) hanc inquam
omnino, qui valet admoliri ad formas
archetypas viam, & illas, quas vocant
ideas primæ mentis, quæ pondus, nu-
merum, & mensuram distavit conden-
di operis, quod naturæ totius ordine
continetur: qui sapientiam perspicit au-
ctoris, à quo tot rerum vicissitudines
providentiæ stabilis cursu immobili dis-

penſantur, ut occulta ejus certaque conſilia, in diſiectos erumpant innumera-
bilibus rerum caſus, deſtinatis nihilomi-
nus finibus nodo inſuperabili adſtriſtos;
ſic ut fortuita quæ putantur, decreta
ſint, opusque providentiæ ſempiternæ:
tantis, inquam, pares ſpectaculis oculos
qui habet, an non hoc ſolo beator quàm
reliquum vulgus mortalium, omnibus
ſenſuum voluptatibus demerſum? Di-
cat expertus ille de Platonis ſchola Phi-
lo (a) Alexandrinus (*vagata (mens) cir-
ca ſtellarum tum fixarum, tum erratica-
rum curſus, trahitur amore ſapientiæ ſe
deducentis, atque ita emergens ſupra om-
nem ſenſibilem eſſentiam, demum intel-
ligibilis deſiderio corripitur. Illic conſpicat
exemplaria, ideæque rerum quas vidit
ſenſibiliū, ad eximias illas pulchritudines,
ebrietate quadam ſobriâ capta, tanquam
Corybantes lymphatur, alio plena amore
longe meliori, quo ad ſummum faſtigium
adducta rerum intelligibilium, ad ipſum
magnum Regem tendere videtur.*) Hæc
dici magnificè potius quàm verè, quip-
pe nunquam expertus, qui putat, apti-
us à me reſponſum non ferat, quàm
quo Nicotratus piſturæ veneres rudi-
bus oculis, & incredulis ſpernenti ſatil-
fecit.

(a) In Coſmopæa.

Zeuxis

Zeuxis ille piſtorum Phœnix, & pictu-
ræ lumen, umbræque æmulorum, He-
lenam pinxit tam docta & ſelici manu,
ut veram Helenam piſtæ gratia vince-
ret, & quæ Paridem vivens ad ſui ra-
ptum Trojâ exciverat; Græciæ totius
piſta raperet admirationem. Cuiusmo-
di eſſet animo ſingite, Formæ præſtan-
tiam libenter ignoro; pingi Helenam
poſſe elegantius non puto, quàm rapto
de Troja ardenti titione, nec illumina-
ri ſplendidiùs quàm flammis cineræ
urbis atque imperij, nec denique adum-
brari niſi perpetuo, & infami probro.
In hanc Nicotratus picturam cum for-
te incidifſet, pingendi & ipſe non igna-
rus, in Meduſam viſus non in Helenam
incidifſe, inſtar ſaxi mox ita obſtupuit,
ut vivam Helenam referret tabula, Ni-
cotratum mortuum ſeuſ ſupor. Hic
bardus neſcio quis, nec minus ingenio
quàm oculo rudis, excitatum rogat,
quid tantum in illa ſuperet Helena: ni-
mis multa quærebat verbo uno; utque
oculis Helenam niſi ſtolidis non vide-
bat, ita nec dociles habebat ad reſponſū
Nicoſtrati aures; hic ergo, *iſta*, inquit,
non eſt veſpertilionibus depicta tabula; iſtos
tibi oculos erue, meos à me mutuos accipe,
& ſi

*& si nunc talpa es, optabis illico Argus esse.
Non interrogares me si meos oculos haberes.*

Contingit hoc plenè suspicienti cœlum, cui tanquam pulcherrimo vultui, lineamenta sui, quorum erat capax impressit Deus, ut extra se, nec sui sat compos hæreat admirans, potuisse unquam tantarum segetum voluptatum existere, quæ ingenium absorberet, beatitatem mentem incomprehensa syderaret. At qui haud paulò plures cœlum vident, quàm qui cernant atque intelligant: qui verò intelligunt, perinde inter se differunt, ut qui Arabicæ linguæ ignari, scripturæ in characteribus toti sunt, auro, & minio formosis; dum eorum alij texturam perlegunt, & significatum percipiunt, unamque videndi oblectationem præ intelligendi jucunditate vilem habent.

Sed esto sit intelligentiæ tanquam mellis sapor, nullo unquam sermone ita credibilis, ut stillæ unius experientia, & gustu. Placet tamen hîc morum prudentem magistrum audire Senecam, explicandis gaudijs diffluentem, quibus ex cœli contemplatione animus saginatur, cum aspernatores infirmorum, & majores humano spiritus illic conce-

perit,

perit. (a) Assurge sis, anime, cogitationibus quantum vales, dum volvi sub pedibus Saturnum, & Jovem, & Martem prospicias, ignesque cæteros suorum quemque errori constanter insistere. Inde moles corporum mirare, nulla circumscribendas vastitate; velocitate nulla sat æquandas; stellarum multitudinem distinctas supra opinionem, & numerum investigabili; quas soles totidem censes, cum tibi hætenus scintillæ viderentur. Post ubi exhauferis oculos, vastarum molium portentoso complexu frustra describendo; mundi hujus in theatrum regredere, & terram in eo requirere, quæ spectanti de stellis tantula fuerit, ut ne cernatur quidem, nisi tibi cœlestis interpretis visum acuerit. quo cum abs te putaveris deprehensam, dicas, hæcine illa est, quam aut videre videor, aut cerno? hæc nempe terra est, quæ tot in provincias & regna dividitur? tot obsidionibus, incendijs, impressionibus, bellorum, armorum, & artium tam crudeliter laceratur; tam immani naturæ totius, perpetuæque strage ac funere, ut sistantur objectu cadaverum flumina, cœli tractus putrescat graveolentia pestilenti?

Por-

(a) Natur. quæst.

Portentum humani furoris incredibile, & stupendum! Puncto mergitur uno cupiditatum nostrarum immensitas; imò puncti unius minimo apice! Quid aliud egerint formicæ, si detur ijs ratio? num & ipsæ in multas provincias fortituræ sint terræ palmum? num fixuræ iis metas, ne Jovi quidem cessuras fulminanti, num ex areola potentem monarchiam; Nilum ex rivulo, ex fossa Oceanum dicturæ! munitionibus certè ac propugnaculis ditiones suas defensuræ; alienas explicatis signis, & digestis agminibus invaturæ; veteres & juris dubij vindicaturæ prælijs iteratis; pugnaturæ; morti ardentè ituræ obviam; triumphaturæ; hostium spolijs, & ditionibus potituræ; hoc est terræ globa longe palmo minori; & hanc triginta millium formicarum bello formidabili asserturæ. Quis risum hic teneat? nos tamen quid aliud agimus in hoc terræ puncto? Isther Daciam claudat; Rhenum Germania; Thraciam Strimon; Parthos Euphrates; Danubius Sarmatas; Galliam, & Hispaniam Pyrenæi, Alpes Italiam. *Formicarum iste discursus est in angusto laborantium.* Regna distinguitis & grandi molimine Regnis fines, & metas ponitis. Stulti! quos pauperes im-

modi-

modica facit cupiditas. Mundi totius quisque dominus est; ejus sibi partem qui soli ambit, totum cujus erat Dominus partitur. Unam omnes mortales conflamus familiam, domum unam, quæ ipse mundus est.

Adeste atque hinc supremo ex orbe, vestra mihi regna designate, & quarum intumescitis titulo, nominibusque ditiones. Indeprehenso scilicet, & individuo in puncto, puncti ejus partes minimas cernere potestis, & hæc vos adeo superbos faciunt atque impotentes. Ad sit melius infra stellas non videndas solum, sed & possidendas, quisquis regnum optat desiderijs regnandi non impar. Æmulum sentiet neminem, vel altercaturum secum de regni finibus, quod integrè possidet; nec de regno pulsurum, quod etsi sit omnium, tamen eripitur nemini.

Sic juvat inter sydera vagantem, divitum ridere pavimenta, & totam suam cum auro terram. Quid ergo delectabilius, & majus, quàm curas tam nobiles, & tam generosos spiritus induisse. Assuetus victorijs Alexander, si quando ex Græcia audiret à suis aliquid benè gestū, siue urbem captam, seu dirutam arcem, accipiebat illa ridens, tanquam facinora

fortia

fortia Batracomyomachias Homericæ.
Proh! quantula, & quàm vix apparent
infima, dum prospectantur è sublimi.
Quanto illorum, quæ se propiùs osten-
tabant, decrescit immensitas & majestas,
dum è stellis cernuntur! Quàm gaudet
superba mens, augeri sibi animos omni-
um contemptores, quæ ab alijs tam
ambitiosè, velut mancipijs, adorantur?
Quod docuit Seneca, occuparat pridem
Anaxagoras exequi, qui spectando cælo
se natum professus, relictâ patriâ tan-
quam viventium sepulchro, ne terræ
objectu præpediretur sibi ad cælum adi-
tus; agebat sub dio solitarius & pauper,
gaudens tamen, & tumens, sereni va-
stissimi conopæo se tegi cæruleo, & cin-
gi stellarum innumerabili coronâ; & ve-
sti attritæ, lucis primæ aurum à sole al-
lini; & quicquid ubique nasceretur no-
vi, ad se cælo nuntio referri; orbis toti-
us purpuras, & diademata, & obsequi-
otos aularum spernebat strepitus; ac su-
is licet à Clazomenijs pro stulto ridetur,
(a) (quod cætus astrorum, quibus im-
mensæ corporis pulchritudo distinguitur,
populum non convocat.) vice versa eorum
ludebat ludibria. Tanti verò ducebat,
quod esset hominibus invisus, quanti
quod

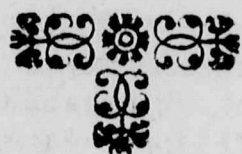
(a) Seneca ibidem.

quod cælum videret, & propitijs à cæ-
lo hilaribusque oculis videretur. Quod
sibi etiam gratulabatur Synesius, dum
scriberet, (a) *Me stelle etiam ipsæ, beni-
gnè identidem despectare videntur, quem
in vastissima regione solum cum scientiâ
sui inspectorem intuentur.*

Quod egi hætenus, ut probarem ex
cæli notitiâ, scientijs omnibus, felicitä-
tem inesse quandam, quæ sensus incan-
tet, & inferiorum omnium in ijs desi-
derium extinguat; de ijs rebus multò
magis intelligendum est, quæ sui nu-
mero, vastitate, ac nobilitate, possunt
uberius literatorum ingenia, & jucun-
diùs implere, quos ait Pythagoras apud
Synesium, in theatrum inductos nova-
rum perpetuò, & mirabilium rerum
spectatores. (b) *Ita Pythagoras Samius,
sapientem nihil aliud esse ait, quàm eorum
quæ sunt, fiuntque, spectatorem. Perinde
enim in mundum, ac in sacrum quoddam
certamen introduclum esse, ut ijs, quæ ibi-
dem fiunt, spectator intersit. Jam à volup-
tate contemplandi, si ad integritatem
vivendi purgatissimam literæ revocen-
tur, maxime verò graviores; deturque
mihi (quod ultrò conceditur,) sapien-
tis nomine vocare literatum, cujus lon-
ga &*

(a) *Epist. 100.* (b) *Synesius de Providentia.*

ga & recta scientiarum tractatio acuerit
animum, & ab ijs mentem purè ex-
piarit affectionibus terrenis, quæ bel-
luinum aliquid sapiunt, adeò ut no-
verit adversus deinceps & prosperis æ-
qualem se tradere; mihi statim in
promptu fuerit circumductum hujus-
modi hominem per ea, quæ vulgò
magis formidantur, tantò ijs altius loca-
tum exhibere, quantò sunt stellarum
supremæ à defectionibus luminum
ob terræ longinquitatem
securæ.

SAPIEN.

SAPIENTIA IN MI-
serijs etiam beata.

Sapiens in Paupertate.

Nomen est unum Paupertas, sed
multiplex malum, in quo notas
qui callet numericas, miseriarum legit
iliadem. Turpis à Poëta egestas dicitur,
& cum alia monstrorum colluvie ad or-
cifores jure statuitur: quas enim do-
mos semel obsederit, se solâ in eas cala-
mitatum exercitum inducit. Fame in-
tus grassatur in viscera; nuditate car-
nes dehonestat; pudore arcet à publico;
egestate secretis extrudit & latebris; ig-
nominie silentem metu, pestes mille
divellunt inopiæ urgentis; mendicanti
nec fides, nec subsidium præbetur:
quantò patitur duriora, tantò frigidius
& respicitur, & habetur: nihil tamen
in ijs gravius nobili præsertim atque in-
genuo, quàm quòd patet contemptui,
& fannis.

*Nihil habet infelix paupertas durius in se,
Quàm quòd ridiculos homines facit.*

Nulla

Nulla paupertatem sequitur umbra infestior; crassiori nulla arctatur compede. Denique multis levior visa mors, quàm foris neglectos aspici, velut arbores inhonoras, & suis frondibus exutas.

Quis tamen credat cruciabilem hanc & sævam carnificem, quæ posset quarta furijs tribus addi, si cum literis, & sapientiâ copuletur, velut diateffaron absonum diapenti mixtum, in concentum exire longè gratissimum, & mulcentem aures suavitate singulari.

Paupertatem cum sapientiâ, par esse divinum, Stoicus asserit, quod cum habeat nihil, omnibus affluit; potest quin imò ea per se largiri, quibus qui caruerit, omnium egebit; sapientiâ scilicet largiri potest, complexu divite omnia possidentem. An non hæc Deorum conditio mera est? (a) *Respice enim mundum, nudos videbis Deos omnia dantes; nihil habentes.* Quid ultra potest universo ex omni expetere, qui philosophando prudentiùs, quàm hæreditatibus captandis inhiando, universum juris sui fecit, & patrimonij. Quæ uno casus arbitrio, & fortunæ indulgentiâ possidemus; aliena magis sunt quàm nostra,

(a) *Seneca de tranquill. cap. 3.*

nostra, commodata quàm propria; nec possunt veriùs beatos facere, quàm ficta vultus humani species, verum ex statuâ hominem facit. Mundum scire, inquit Manilius, possidere est, sicut roganti nos Demetrio cuilibet, *quid captâ patriâ superfuert nobis?* liquidò suppetat illud ejusdem Megarensis: *Nullum vidi, qui res meas auferret.* Paucis egent peregrè agentes, prægravantur multis, & impediuntur. Homini suarum ædium nunquam parietibus concluso, velut centro suum intra circulum; sed cogitationibus explicatis vaganti, quò illum sciendi cupido vehemens incitat; peregrinari ab suo lare atque adeo à seipso amanti, dedecori non est viatico defici, quod foret peregrinanti pondus. Ex quo manavit illud Senecæ effatum: (a) *Si vis vacare animo, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis.* Sed hic prodeat Platonius eloquens, cui vel joco vel seriò cum objiceretur sua publicè tanquam vilis aut rea inopia; exprobranti respondit, si tam esses philosophus, quàm dives, intelligeres esse te pauperem, me verò divitem. *Namque is plurimum habet, qui minimum desiderat.*

B

Habet

(a) *Apul. in apol. pro se.*

Habet enim quantum vult minimum; & idcirco divitiæ non minus in fundo & in senore, quàm in ipso hominis æstimantur animo. Vitæ hujus in mari tempestates & fluctus nudo portum non invident, sed ei, qui madenti vestium gravique sarcinâ implexus est. Hæc tibi emersum ex luto homulum attrita, quâ vestior, tunica repræsentat; baculus, quo nitor, impolitus etiam vilior. Dic sodes, quid amplius ille habuerit, Jovis filius Hercules, Semideus, & mundi victor. Ipse Hercules illustrator orbis, purgator ferarum, gentium domitor; is inquam, Deus cum terras perageret, paulò prius quàm in celum, ob virtutes ascitus est; neque unâ pelle vestitior fuit, neque uno baculo comitator.

Quin & ipsi Deorum primi, suis in ditionibus quid habent, quo locupletes sint? venas unde aurum & argentum ducant? ad piscationem gemmarum oceanum? purpuris exprimendis conchiliar cogendis tributis populos? an è contrario spretis his omnibus, & seipsis pleni, se solis beati, videntur pauperes, quod nihil habeant; ditissimi sunt, quod nullo indigeant? (a) Igitur ex nobis, cui quàm minimis opus sit, is erit Deo similior.

Obeacitaque portus omnes, & empo-

(a) Laërt. in Socr.

ria

ria omnia Socrates pauper, verum literatus; & particulatim lustratis per otium bonorum acervis, quos avaritia & superbia ostentat, exclamet lætus; & multum gaudenti succinant, non dissimiles mente ac moribus reliqui. Quàm multis ipse non egeo.

Luget Alexander, negante Anaxagorâ naturam, quamvis agendi & volendi metas habeat nullas, plures uno mundos vel voluisse in lucem edere, quod avara fuerit; vel potuisse, quod sterilis. Adeo, ut nec immensitatis vacua spatia, infinito mundorum, quorum ideas gerit, implêrit numero; nec creatum æquarit possibili; nec omnium, quæ mente complectitur, externam fabricam explicuerit. Horum tot mundorum, imò etiam unius non adhuc potens & dominus Alexander cruciatur & rugit (a) immanium ferarum modo, quæ plusquam exigit fames, mordent. Imperat tamen Græciæ, Indijs, Persidi, in unum enim regnum multa regna conjecit. Post hæc tantum suâ flet paupertatem, quantum est, quo caret; caret autem omni, quod impotenter desiderat.

Quid enim interest, quot eripuerit reg-

B a

na,

(a) Senec. ep. 94.

na, quot dederit? quantum terrarum tributo premat? tantum illi deest, quantum cupit. Eget itaque Alexander, orbis possessor dimidij; quâ enim potitur, pars illa dimidia, præ illis quos ambit mundis innumeris, nihil est. Crates vicissim homo literatus, solo se locuples, & trito pallio, quo quidem utitur magis, ne appareat nudus, quàm ut videatur philosophus; Jovem in terris vivit. Divitijs omnibus, quas nullas possidet, opulentior Alexandro omnia possidenti. (a) Flet Alexander propter infinitos mundos, ab Anaxagorâ auditos; cum Crates perâ & pallio instructus, vitam tantquam festivitatem quandam per jocum & rillum ageret, vellem stylo posse Diogenem assequi, nempe illum vilentis potius Alexandri admiratione, quàm obsequio celebrem, qui orbis Dominum ad se adeuntem nihil motus excipiens, (b) supra eum eminere visus est, infra quem omnia jacebant

Dabit hujus mihi tesserarum symbolum Claudianus, sed manu Apellis coloribusque expressius.

Lapis

(a) Plutar. de tranquill. animi. (b) Senec. l. 5. de Ben. c. 43.

*Lapis est cognomine magnes,
Discolor, obscurus, vilis, non ille repenam
Casariam Regum; non candida virginis ornat
Colla, nec insigni splendet per cingula morsu;
Sed nova si nigri videas miracula saxi;
Tunc superat vivos cultus, & quidquid Eois
Indus littoribus, rubrâ scrutatur arenâ.*

Ecquid illum hispidus barbæ glomus, & incultum caput, & deformis aspectus, & vestes; adhæc inurbanus & agrestis affatus, cum summâ pauperie; saxo illi nudo, glabro, nigranti, impolito, parum graphicè assimulant. Domus illi fuit veratile dolium: hoc latifundio putabat se laxè habitare. Quocumque esset libitum, versabat illud, & cæli conversiones interea fortunæque ridebat, quod nec in suum dolium jus haberent ullum; nec sibi cælum boni quicquam dare nolenti posset, nec fortuna auferre nihil habenti. At huic tam malè habito, & despicabili homulo, unde vis ut ita dicam magnetica tam potens, ut ad se obscurum, & mendicum.

dicum, sydus orbis clarissimum, & opulentissimum traheret orbis monarcham, & arbitrum? Fuit hæc nimirum philosophiæ gratia, quæ per Diogenem velut solem nube tristi velatum, aut vestitam Satyro Venerem, tantum foras mittebat radiorum, ut Regem tantum in sui raperet admirationem, & mendicabuli venerabundum obsequium.

At mendicabat Diogenes? Pendantur æquatis castigato examine lancibus utriusque opes. Nihil eorum, quæ obtulit Macedo, Diogenes admisit, quod nullo eorum egere se diceret: Alexander cui deest, quicquid habet; ne quicquam sibi quod cuperet, deesset, optat Diogenes fieri. Ergo, subdit merito Seneca, (a) *multò potentior*, multò locupletior fuit Diogenes, omnia tunc possidente *Alexandro*. *Plus enim erat, quod hic nollet accipere, quàm quod hic posset dare.*

Eam obrem junctæ cum paupertate tranquillâ literæ, illam efficiunt primi ævi beatam temperiem, cum suo quisque viveret contentus, procul metu jacturæ ullius, & tantum dives, quantum

(a) *Seneca ibidem.*

tum nullius egens, nec appetens. Hinc Palæmonem, & Craterem, amicos ambos, & Philosophos, & mendicos Arcefilaus honoris gratiâ, ætatis auræ vocabat reliquias, interque alienas opes, & privatam suam pauperiem, agebant (quod de familiari suo Seneca (a) *non tanquam contempsissent omnia, sed tanquam alijs habenda permisissent.*

Non usque adeo divites excæcat auri splendor, quin horum bonorum agnoscant pretium.

Prodeat, sultis pauper literatus. inter holoserica sordidus, inter purpuras obsoletus, inter plenos & floridos vultus, pallens & emaciatus studendi assiduitate. Illi se perinde circumspiciunt, ut lanis aureis superbas pecudes, literatos, ut veterum Deos saxi licet insculptos rudibus, & lutea ex creta fictos, venerantur tamen apud se, quasi auro fusos, & conchiliatos.

Altera illa Argo, cui nomen victoriæ indidit gloriosa orbis circumlustrati prosperitas, post emensum Ducis sui Magellani fretum in Europam redux, pro mundi miraculo suspiciebatur. ejus latera pavendis toties oceani tempesta-

(a) *Ep. 62,*

tibus iuvicta; vel fidei contra omnem
ventorum rabiem obsequio defuncta;
tremo, & malus, & antennæ, ac mem-
bra singula, digna stellis adscribi cen-
sebantur, quod triumphatis elementis,
non vellus aureum, sed montes aure-
os secum retulisset. Hanc naves cæteræ
non sine invidia spectabant, adorabant-
que ut dominam; & acceptas ejus per
tot sulcata maria cicatrices revereban-
tur, præ valido suo & fulgente pictu-
ris instructu, quo pacto solent ducem
ex bello fortia vulnera, populorum ad-
miracione celebrari. Vacuam, quassam,
solutam Victoriæ remigio, & orna-
mentis nudam ancillari assiduitate ob-
servabant. Sic planè inopem literatum
magni faciunt divites ignari, eisque
sæpè nec advertentes eas invident inter-
nas animi opes, quibus illam plenè cu-
mulatèque instructam, se planè vacu-
os sentiunt. (a) *Vllane autem tam ingen-
tium opum, tam magna potentia voluptas,
& totius orbis gratia subnixos, in sum-
ma rerum abundantia consistentes id, quod
optimum sit, se non habere. Enim verò
in malè paratum à fortunæ bonis lite-*

(a) *Quintil,*

ratum, cæterum ab animi divitiis pa-
ratissimum, egregiè quadrant hi Luca-
ni versus:

*Qualis frugifero quercus sublimis in
agro
Exuvias veteres populi, sacratæque ge-
stans,
Dona Ducum, nec jam validis radici-
bus harena.
Pondere fixa suo est, nudosque per aëra
ramos
Effundens trunco non frondibus efficit
umbram.
Sed quamvis primo nuxet casura sub
Euro,
Tot circum sylva firmo se robore tollant;
Sola tamen colitur.*

SAPIENS EXUL.

Constat præcepto veterum sapien-
tum, quibus adhuc superstitionibus
Græcia; mundus post mortem audito-
rium fuit; philosophari rectè volenti-
bus, & sine errore, diu esse multum-
que errandum; & multarum aditu re-
gio-

Bf

gio-

gionum Sapientiæ thesauros ab ejus possessoribus corrogandos. Natam in cælo veritatem, esse ajebant in terris peregrinam: Solos eam peregrinantes invenire, qui fluminum instar eundo crescunt, & exilibus ex rivis tantum non crescunt in maria. Certè nunquam vapores stellarum formam induerent, nisi patriâ relictâ, ubi lutum erant, eniterentur post Solem assurgere, felicius in cælo peregrini, quàm in terra cives. Non est hominum indoles tanquam stellarum errantium, quarum nusquam vis major, quàm in domus propriæ statione. Novercam interdum Patriam experimur; humum externam matrem; haud secus ut nativo in solo succis imbutæ venenatis plantæ; in alieno, patriæ vitium emendant, & salubrem ex eo saporem, virtutemque exugunt. Habeant sapientes in patriâ, ut in horizonte stellæ, nascentibus, locum, nequaquam loculum morituris. Inde primæ ducant sapientiæ auroram, quæ ascensu crescat, donec medios ignes cum sole accenderit.

Ad hoc viri præstantes de cælestium ingenio exemplum sumebant, quæ motum pro quiete habent; longin-

quis

quis excursionibus ad questum uberioris sapientiæ festinabant, quocumque illos novæ Academiæ exciret fama. Erat vita illorum, (ut Synesius loquitur) doctrinæ acris, perpetuæque venatio in Græciam, Ægyptum, Persidem, Indias, & undecumque gentium ad prædâ auctiorem, spes erudita invitasset. Sic Pythagoras, Socrates, Plato, Democritus, Diogenes, Anaxagoras, sexcenti alij pretiosissimas scientiarum gazas ut sibi compararent tractus orbe toto semotos, nullo tamen eorum dispendio expilârunt; similes fontibus, qui lapsu felici per subterranea, in auri & argenti, smaragdi & sapphiri venas inducti, quidquid ijs venis inest salutare ac pretiosum, exugunt ac novis opibus aucti, & multo quàm antea ditio-
tione, ulterius feruntur.

En ergo, ut sapor literarum, & sciendi ardor longinquitatem à patria quamlibet, non tolerabilem modò efficiat, sed jucundam. Flagrantem cupiditate hac Philosophiæ quærendæ nulum terrebit exilium, nihil in eo præter nomen dolebit.

Ignaris fateor aliorum bonorum, præterquam eorum, quos vulgus be-

B6

nesi-

fi. fortunæ imputat; patriâ expelli malum est haud ab simile sorti nidorum impluvium, quos cunis ejectos casu elidi necesse est, ac perire. At verò alas qui habet nubium tractibus, & ventis non impares, nidum ex stipulis quo jacebat sepultus, mutat cæli aperti dominatu; quem sua ipsi, volandi quâ volet, libertas affert.

Quiste, inquit pastori Tityro pastor alter, quis te patriâ pepulit, misitque externas in oras advenam?

Et quæ tanta fuit Romam tibi causa videndi?

Tædium serviendi, respondet Tityrus, nido me patrij laris extrudit, in externa egit desiderium libertatis:

Libertas, quæ fera, tamen respexit in-ertem.

Candidior postquam tondenti barba cadebat.

(a) Ille (subdit Petrarcha) ut libertatem inveniret, patriam se reliquisse gloriatur; tu Philosophus defles? Sine lugeat Maurus, suam in Africam, ex Hispania reje-

(a) L. 2, ep. 4.

rejeclus, dignam monstris talibus patriam. In hanc enim haud redit velut solum mutans, sed de cælo præceps. Respectat madentibus oculis Granatam, & jurat omnino illi Regno Paraditum de super imminere. Sybaritarum hic sensus est, qui patriam veluti stabulum amant, ut qui vitam vivant quadrupedum; aut Atheniensis illius stolidi, qui Lunam Athenis quàm Corinthi, aiebat esse plenior, cum tamen non plenior Athenis Luna, sed minùs plenum, aut etiam omnino vacuum esset stolidissimi hujus capitis cerebrum. (a) Et hoc idem (addit Plutarchus) accidit nobis, cum extra patriam constituti, mare, aërem, celum, dubij consideramus, quasi aliqua ijs desit eorum, quibus in patria fruebamur.

Pereat Stilponi patria, inter omnium lachrymas ridebit siccus, solusque inde ac nudus exiens, sua omnia secum ferret, seipsum videlicet, sapientem, inquam, & literatum; quem affirmabat Antisthenes (b) etiam si omnia deessent, solum sibi sufficere.

Fugent Clazomenij Anaxagoram civem suum, excedet patriâ tam lætus,

B 7

ut 6

(a) De exilio. (b) Laërt. in Antisth.

ut si è carcere? Terræ palmo, amplitu-
dini mentis suæ angusto excludi gestiet,
ut fiat cæli civis, & stellarum cognatus.
Quocumque perrexerit, sub eodem, quo
prius, incedet tecto, nec se damnum
putabit amisisse, sed conclave mutasse.
(a) Quid enim refert, quàm diversâ parte
consistat. Valles quidem, & lacus & flu-
mina, & colles alios videt: celum unum
est. Illuc animum erigit, eò cogitationes
suas ex omni mundi parte transmittit, nec
aliud quàm sub tecti unius amplexu, ex a-
lio in alium thalamum transivisse cogitat.
Ridebunt Antisthenem Athenæ, quod
lære careat, ridebit ipse homines, & coch-
leas esse dicet, quæ nunquam sine domibus
sunt. Ac sub Dio aget Semideorum mo-
re in campis Elysijs habitantium, quo-
rum nemini domus certa. Gratias aget
Diogenes indicenti sibi exilium Sino-
pensium suorum nomine; ijs planè ha-
ud impares, quas egit Herculi Theseus,
ab Saxo revulsus pertinacis poenæ in-
sculpto Epigraphe:

Sedet, æternumque sedebit.

Et ab illo exemptus otio, quod totis
inferiserat illi molestius futurum. Ex-
probrabunt illi exilium cives maledici:

Extru-

(a) *Petrarcha.*

Extrudere me (inquiet) patriâ cives
mei; ego in eam illos damno. Vivant
mundi totius exules Synope conclusi;
Ego extorris Synope, mundi civis.

Procul Synopem contemplor tan-
quam mare, cuius improvisis fluctibus
ejectus in scopulum, aliorum ex tuto
specto naufragia; & meo felix periculo,
nec jam mare requiro, à quo ejectus
sum, nec navigantium fortunæ invi-
deo; sed casibus timeo.

Vin' tu ad vivum expressam à Sene-
câ pictore doctissimo, vel duntaxat de-
signatam, urbanarum occupationum
imaginem? En tibi conferta hominum
multitudo, semper multum ludans,
nihil agens; minus otiosa cum dormit,
quàm cum laborat. (a) Horum si ali-
quem exeuntem domo interrogaveris, quo
tu? Quid cogitas? Respondebit tibi, non
me Hercule? Scio: si aliquos videbo, ali-
quid agam. Sine proposito vagantur, que-
rentes negotia; Nec quæ destinaverunt,
agunt, sed in quæ incurrerunt.

Observasti quandoque populum for-
micarum, quæ ferventi agmine una
post aliam in truncum arboris adrepunt,
cumque ad summum evaserint, velut
tecto

(a) *De Tranquill. animi c. 12.*

taeto coelo, stellisque salutatis: parte alterâ descendunt, & suo se cavo restitunt; *His plerumque similem vitam agunt, quorum non immeritò quis inquietam inertiam dixerit. Hi deinde domum cum supervacua redeunt lassitudine jurant, nescisse se ipsos quare exierint, ubi fuerint; postero die erraturi per eadem illa vestigia.* Et dolebit se procul ab his locis exulare, quem sapientiæ oculus, æstimatorem veri fecerit non falsum? Ac non potius idem quæret, quod Stratonicus in Seripho ex hospite, à quo cum audisset exilij poenam fraudulentis omnibus infligi; ut quid igitur (retulit) operam fraudibus non datis universi, ut hinc vos item pellamini?

Jam ille de patria exitus si cunctis bonis nos spoliet; esto? Si quidem (ut censet Plutarchus) jactura Philosopho non major quàm serpenti, vetustam sibi pellem inter saxorum angusta deraudenti, ut in juventutem expeditior reflorescat. Literato est certè quidem hæc jactura, quàm alteri cujus tolerabilior, ut cui nusquam desit & victus & patria; sitque navibus similis, quæ gemmis ab India, & auro fartæ; portus beant quoscumque subierint.

Roma.

Romanus Hercules Scipio, non monstri unius, sed totius domitor Africæ, monstrorum parentis, devicto Asdrubale, Hannone occiso, capto Siphace, post Carthaginem dirutam, subactam Lybiam, coronatamque tot insignibus trophæis sui nominis famam uni denique sibi par, & Imperij sol, ægros invidiæ oculos pupugit, excivitque ex ijs lachrymas; & quanto erat illustrior, tantò cœptus iniquius aspici. Dolebant æmuli glorijs auctum immodicis, & Carthaginis everse ruinis attolli superbius. Officiebat eorum luminibus tantum decus, & obscurari se illius splendore existimabant; cumque fulmineis linguarum telis, nulla satis obstat laurus, nulla nos tutò subducant merita; triumpho honoribus magnificè perfunctus, & decreto sibi victa ex Africâ sublimi cognomento, monstra Romæ invenit Africanis pejora, accusatores maledicos, qui Porcio Catone auspice, contendebant reum indigno judicio probare. At enim cujus noxæ? Solius nimirum, quam illi dolebat, sibi optabat invidia. Non tulit animus viri tantî, aut de se risum inimicis, aut moerorem præbere: iniquis eorum o-

culis

culis se subduxit, & voluntarius exul, Carthagine crudeliorem sibi Romam sensit; ex qua nimirum urbe exilium referebat, cum retulisset paulò ante ex destructa Carthagine triumphum.

Linterni ergò captavit angustum immanissimæ tempestati portum. Imperatorem mutavit agricolâ, & quâ manu recoctas Africæ arenas severat victoriarum suarum palmis, eadem colendo instabat prædiolo; & vice prorsus insolenti erat illi sarculum pro ense, pro ariete armato stiva, pro equis boves. Ex operibus castrorum discebat rusticos aggeres struere; ex fossis, ductus rigando hortulo; ex arte explicandorum ordinum plantas & arbores digerebat; de usu profligandi hostis, spinis & lapidibus agellum liberabat. Prælia denique in ruris laborem verterat; & victorias in frugum messem. Sepem nihilominus tam densis adstringere, ac firmare spinetis nequivit, quin se intrò Romæ fastidia penetrarent, nec ita schemate rusticano se deformaverat, quin civiles eum agnoscerent & torquerent curæ. Susceptum ingrata ex urbe ultrò exilium ne infligeretur etiam invito, indignatione in illam tam vivaci ejus

pectus

pectus accendit, ut fato quoque suo voluerit esse superstitem, & in suis etiam extra patriam sepultis ossibus ardere. Habes hic discrimen excelsæ mentis, & magni pectoris non parvum. Vir sapiens, nec minùs ingenio potens, quàm manu Scipio, amissâ vel relicta Româ dixisset cum Socrate Athenis exule, (a) *Mibi omnis terra eadem mater, omne cælum idem tectum, totus mundus est patria.* Cogitasset ex urbe Romuli se exire, Jovis urbem quod agebat Musonius intrare, non revinctam murorum circulo, sed cælo; linguis omnium tritam nationum, quas pro suis agnoscit vernaculis; Deorum denique suorum senatu ac populo nobilem. Roma exisset ut rivuli tenues angustioribus ex ripis, per quas lapsu erratico vix se trahunt, mari se vasto miscerent, in quo non pereunt (ut vulgus fabulatur) sed exile, quo humû lambebant, aquæ filum sic cû eo confundunt, ut cum eo diffusi, mundi utriusque littora verberent. Verùm opus est celsâ mente, quæ probro ducat servilem animum, patriæ angusto bipalmari, habere tenaciùs affixum, quàm libertati grandium contemplationum, quibus orbem infra se videt universum.

(a) Apud Stob. de exilio,

Qui

Qui cuiusmodi est animo, quò longius à patria distat, eò evadit illustrior; Lunæ instar, cuius lumen tantò crescit indies gloriosius, quantò à Sole, unde habet ut splendeat, longius in alias cæli regiones excurrit. Quin etiam ex usu domestico magnorum hominum, in quos peregrinando incidit, se indies magis ac magis proficere sentiens, seque ipse admirans, cum Alcibiade apud Regem externum tres urbes nacto, suo paratas receptui; exclamat lætus, *Perieramus, nisi perissemus.*

Proh! quantum debet exilijs sapientia vel spontaneis vel coactis? Per hæc Pallas haud paulò majoribus crevit divitijs, quàm cum ipsa Argonautarum olim dux ad vellus aureum navigavit. Priusquàm in lucem navigandi ars prodiret; ignota latebat mundi pars altera, jacebat altera inculta, utramque barbaries obtinebat.

(a) *Sua quisque piger litora norat,
Patrioque lenex factus in arvo,
Parvo dives, nisi quas tulerat
Natale solum, non norat opes.*

Quid mundus bonorum clauderet,
ignorabat mundus; suspicabatur aut
(a) *Seneca.* inda-

indagabat nemo. Nullus mare sulcabat otiosum & solitarium; nullum venti præbebant usum; vix erat qui cælum interdum suspiceret, nedum qui aliquid ex eo commodi captaret.

*Nondum quisquàm sidera norat,
Stellisque quibus pingitur æther
Non erat usus.*

Nunc totus in Regnum mundus co-
aluit, cum mundos totidem, tot ante
Regna efficerent. Nulla sui avara regio,
nulla est alieni egens: quo abundat,
illud permutat peregrinis. Unum con-
flat terra corpus beneficum, cuius pars
dives, succurrit inopi. Unum est ho-
die quasi domus unius cœli tectum; no-
runt omnes invicem mortales, possunt-
que veriùs Manilio canere:

(a) *Jam nusquam natura latet; pervidi-
mus omnem,
Et capto potimur mundo; nostramque
parentem
Pars sua conspiciamus.*

Quam laudem consecuti essent
Græci, Chaldæi, Gymnosophistæ, nisi
fortunatos Ulyssis errores secuti, sapi-
entiam, quâ carebant, extra patriam
quæissent? quantò melior est videns
(a) *Astron. lib 4.* quàm

quàm cæcus oculus; tantò ille præstantior, quem sive exulem, sive peregrinum vivendi scientia, & sapientiæ quæstus exstimulat in longinqua terrarum, & hominum, tantò (inquam) ille præstantior habendus, quàm truncus, ubi primum erupit in germen, illic hærens, illic missis radicibus vivens, ac putrescens.

SAPIENS IN Carcere.

HAbent, scribebat antiquus sapiens Philosophorum animæ pro domibus corpora; ignorantium verò pro carcere. Eæ siquidem, tametsi ad somnum & quietem suis se corporibus contineant, suo tamen ex iis evolant arbitratu, quocumque commodum, & quoties lubitum fuerit. Istæ corporum muris arctè clausæ, membrorum revinctæ catenis, unis pupillarum duabus foriculis malignam lucem excipiunt, nec illius cogitationis generositate à rationibus corporis sublevantur. Hinc pre-

mit

mit indoctos carcer duplex, dum uni addicuntur; literatos haudquaquam. Claudipars illorum melior haud magis potest, quàm venti retibus; aut crystallo lumen. Romæ Tullianum, Crypta Syracusis, Lethe Persis, Ceramon Cyprijs, & quotquot ubique sunt reorum ergastula, animam verè philosopham non valent tam profundè haurire, ut eam sepeliant; tam diu luce privare ut excæcent, tam angustè habere ut stringant; tam firmis, & sollicitis foribus observare, ut claudant. Alis quas animæ tribuebat Plato, Sapiencia illam non modo è carcere sed vel extra mundum, si libuerit volatu feret. (a) Nam cogitatio ejus circa omne cælum, & omne præteritum, futurumque tempus immititur. Corpusculum hoc custodia ac vinculum animi, huc atque illuc jactatur: in hoc supplicia, in hoc latrocinia, in hoc morbi exercentur. Animus quidem ipse sacer, & æternus est, & cui non possit iniici manus.

Non est igitur carcer, animo sapientis carcer; domus est ex qua liberum ipsi est, quoties placuerit prodire. (b) Totum autè se animus circumfert, inquit Tertul-

(a) Senec. consol. ad Helv. c. 11. (b) Ad Martyres c. 2.

Tertullianus ad Martyres, & quo velit
transfert.

Ad animum quidem nihil refert ubi
sedeat corpus, dum extra corpus libe-
ris cogitationibus spatietur. Sic Her-
motimi animus, permissio sibi cum vel-
let corpore, extra illud vagus peregrin-
nabatur; semotos visibat longinquis
regionibus populos, observans quid il-
lic ageretur; de perpeffionibus corpo-
ris, tam nihil sentiens, ut eas etiam ig-
noraret, eoque flammis crudeliter ar-
dente, ipse alibi, quod fiebat ignorans,
hilaris gestiret. Xantippes suæ clamo-
ris molestijs, aptum Socrates sibi parâ-
rat remedium; in superiora domus e-
vadebat, dum illa in infimis tumultu-
aretur. Præstat in stellas conscendere;
frui earum luce; illarum periodis, cur-
sibus, dimensionibus oblectari; fierique
illarum consortem mentium à quibus
reguntur; quàm tenebras carceris, an-
gustias, tædia, ærumnas, ignavè perpe-
ti. (a) Nihil erus sentit in nervo, cum ani-
mus in cælo est.

Jucundè ille apud Horatium delira-
bat Græcus, qui multas quotidie horas
habebat spectaculis occupatissimas, non
quæ

(a) Tertul. ibid.

quæ reipsâ exhiberentur, sed quæ sua il-
li edebat stultitia.

(a) Et se credebat viros audire tragædos.
In vacuo letus seffor, plausor que theatro.

Nullus interea totis Argis eò beator,
donec ejus miserti amici, pietate incau-
tâ miserum fecere. Dum multo helle-
boro ejus caput sanant, beatitatem oc-
cidunt illam stultam, quam nullâ mun-
di sapientiâ permutâffet. Sibi ergo nunc
sanus, invidet olim deliranti; revoca-
tum se in miseras queritur, & de spe-
ctatore tragico, argumentum spectacu-
li factus.

(b) Me occidistis amici
Non servastis, ait, cui sic extorta volup-
tas,
Et demptus per vim mentis gratissimus
error.

Tantum potest stulta cogitantis ima-
ginatio, ad saginandum animum fidâ
voluptate, dum illum sibi subducit, &
rei jucundæ meditationibus affigit.

Quod valet efficere stultum caput, &
cerebro cassum, hoc sapientia non vale-
bit in capite contemplationibus heroi-
cis assueto? non poterit scilicet tam gra-
tis

(a) Horat. 2. ep. ad Florum. (b) Horat. ibid.

tis spectaculorum illecebris mentem demulcere, ut loci oblita, quo tenetur, credat se nunc in terræ infimo; nunc in conceptaculis aquarum fundi expertibus; cum ventis in aëre; cum sole in coelo; inter stellas, & mundi ultimos circulos, ipsumque adeo extra inane immensum divagari? Hæc sunt quæ mentes sui aspectu rapiunt & beant. Hæc vera somnia vigilum oculorum, quæ sic dormientibus eadem operâ quietem conciliant cum erudita voluptate. Scis enim *Philosophi spectaculum*; ait inter Platonice excellens Maximus Tyrius; (a) cui maximè simile dico in somnio nimirum manifesto, & circumquaque volitanti, cujus integro corpore manente, animus tamen in universam terram excurrit; ex terra effertur in cælum, universum mare pertransit, universum pervolat aërem, terram ambit cum sole, cum luna circumfertur, cæteròque ast. or. in choro; minimūque abest, quin una cum Jove universa gubernet, & ordinet. O operationem beatam! ô spectacula pulchra! ô somnia verissima!

His imaginibus occupatam mentem, qui defert in carcerem, audenter dicat cum Tertulliano auferamus carceris nomen, secessum vocemus, locum mutat-

(a) Serm. 6.

fortunâ integrâ; domicilium corporis, non animi studia: utque Semideos poeta refert, eadem illa inter Elysios sub terra tractare, quibus quondam inter nos afficiebantur.

(a) *Qua gratia currum.*

Armorūque fuit vivis; quæ cura nitentes

Pascere equos; eadem sequitur tellure repostos.

Sapientem, dum subit in carcerem hac imbutus tam nobili cura investigandi semper addiscendique altiora,

Eadem sequitur tellure repostum.

Nec timet quicquam ex loco dedecoris, & obscuritatis, sed eum potius illustrat, parique cum Socrate prærogativæ jure, intrat (b) ipsi loco ignominiam detracturus, nec enim poterat carcer videri, in quo Socrates erat.

Sed nascitur alius sapienti, ex carcere fructus præstantior: illi enim haud raro vertitur in Lycæum carcer, & tentus in compede, manūs stylique triumphat libertate. Qui latens vixerat sibi uni notus, tandem instar bombycis ovo suo exclusi mutatus in alitem, libris

C 2

luis,

(a) *Æneid.* (b) *Sen. de consol. ad Helv.*

suis, per doctorum manus volitat gloriosus; mutatoque in scholam carcere, ex privato, & capto fit orbis magister. Ita sol, dum se nobis subducit, suam mundo adverso lucē partiturus, infinitam nobis stellarum plebem vice sui relinquit, & tanto suo decore, quanto nostro lucro sub terras se condit. Conchæ fundo maris captivæ, scopulisque affixæ, sine luce ac sine oculis uniones elaborant, concreti roris puncto patrimonium integra pensuros, & regum capita ad venerationem mortalium ornaturus. (a) Sic parietum quatuor detentus angustijs, quadrandi circuli menturam, & numeros Anaxagoras invenit. In turris barathro Nævius, haud tristior, quàm in verticibus Parnassī, magnā partem poëmatum suorum cecinit. (b) Liber Euripides, sed spontē defossus subterranea in specu, illas conscripsit tragœdias, quæ orbi theatrum, & miracula dederunt. (c) Arcebat adeuntes à tantorum virorum aspectu carcer, sed eos sua luculentiùs prodebant opera, quàm ora, quòdque de Bruti & Cassij tabulis in publico funere velatis innuit Tacitus, *eo ipso prae fulgebant, quòd non*

(a) *Plutarch. de Exilio*, (b) *Gell. l. 3. c. 2.*
 (c) *Idem l. 15. c. 20.*

viserentur; listos similiter majori luce suæ tenebræ decorabant, quàm si per publicum volitassent.

Quàm bellè in eos, illud Tertulliani cadit de luce trans mare in occasu sepulta; (a) *Rursum cum suo cultu, cum dote, cum sole, eadem & integra, & tota, universo orbi reviviscit; interficiens mortem suam, noctem; rescindens sepultura n suam, tenebras.* Ingrediebantur hi viri suas latomias, ut grana seminum suas glebas, victura suis in tumulis, nec inde suscitanda nisi plenis superba spicarum manipulis; adeò ut deindè constaret omnibus ipsos dum mortem simulabant, multorum commodis, & vitæ laborasse. Claustris arctati aheneis, indefessâ volutandarum speculationum meditatione, facti sunt publico utiles. & tanquam horariæ machinæ, quæ & ipsæ turribus clauduntur, indice horarum digito, cunctas urbium maximarum dispensant curas. Echonis instar, solidis vivo è saxo sepulti cavernis, omnia seque ipsos propemodum perdiderè, in vocem duntaxat conversi vacuum, quam articulant festi carceris lapides, faciuntque orbi universo intellectu sic pronam, atque plausibilem, ut de illo.

(a) *De Resurr. c. 12.*

illorum unoquoque possit non in scitè
dici, quod auctor metamorphoseon de
Echone:

——— *Latet, nullâque in luce videtur.
Omnibus auditur; sonus est qui vivit in
illa.*

Sodales studiorum fidos, solitudinem
ac silentium, quos alij ædium in pene-
trabilibus, in sylvarum secessu capta-
bant alij; comites carceris individuos
isti habuerunt, tantò minùs soli quan-
tò mente collectâ perspicacitate ingenij
plura detegebant, fiebântque ex imo
illius sui putei habiles ad cernendas eti-
am de meridie stellas.

SAPIENS IN Morbo.

Deucalionem jactavit fabula, philo-
sophia Zenonem: illum saxa in
homines doctum convertere, hunc ip-
sos homines in saxa.

Instaurator mundi Deucalion è sum-
mi Parnassi verticibus, qui unus exta-
bat ex terra diluvio sepultâ portus, re-
trorsum mittebat lapides ossa magnæ
matris.

(a) Sa-

(a) *Saxa, quis hoc credas, nisi sit pro teste
vetustas?*

*Ponere duritiem capere, suumque rigo-
rem,*

*Molliriq, morâ, mollitâque ducere for-
mam.*

Zeno contrâ, illos quos in discipulos
legerat, transfusâ cautis venâ, im-
mis satagebat durare in silicem sensûs
omnis expertem, teneritate omni ex
eorum animis exclusâ, ut videretur il-
lius porticus sculptorum potius officina
figendis statuis, quàm sapientiæ scho-
la formandis philosophis. Primum illi
ac supremum fuit, animum velut in ar-
ce regia constituere, ab impressionibus
amoris & odij, desperationis, & spei
tutâ; unde cujusvis perturbationis seu
violentiam, seu dolos retunderet, nec
dedendi sui ullas aliquandò cogitatio-
nes audiret. Morbis porro jactato cor-
pore efferatque illius humoribus, & vi-
ta extremi articulo pullatâ periculi, sta-
re immotam jubet mentem velut pela-
gi rupem fluctus, quibus aspergitur, lu-
dentem, & in spumas graciles dissipan-
tem; quicquid autem dolorum mem-
bratim torquet ac lacerat, eodem colo-
re, vultu æquali, & pari robore, infra se

C 4

spe-

(a) *Metam.*

spectantem; ut nec audiatur ullus ipsius ex ore gemitus, nec lachryma prorsus ulla stillare ex oculis videatur.

Docet quin etiam quantò immaniùs incrudescit dolor, tantò lætiùs frontem explicare, ut per gelidos aquilones, limpidiori cœlum sereno vestitur.

Quid dico Zenonem & Stoicos? Epicurus ipse, animam profale circumferens, ne inter probrolas voluptates vivus putresceret; negavit posse beatum fieri, qui sibi nesciret spinarum aculeos in flores vertere; mella ex absinthio premere; de calamitatibus gaudia & lætitiâ metere. Cùm enim assereret beatitudinis fontem esse voluptatem, & dici beatum posse negaret, qui talis interdum esse desineret; proindè nosse sapientem debere inquiebat, quo pacto æquè in adversis, & cruciatibus, atque in prosperis gauderet. Quare (ait apud Senecam ille met) *sapiens, si in Phalaridis tauro peruratur, exclamabit, dulce est, ad me nihil pertinet.*

Verùm ad hæc tam ardua, debilitatem opinor suam exculet natura, optetque sibi sic sapientiam inferi, ut non extinguatur humanitas. Cordatiùs alij docuere, non esse affectus ab radicibus extirpandos tanquam germina virulenta; sed

sed (quod solet in plantis sylvestribus fieri) cicurandos culturâ domesticâ, & insitione mitiori corrigendos. Dissonarum vocum confuso strepitu nihil esse deformiùs; at si has ratio mensuris modisque aptè attemperet, concentum auribus parere longè gratissimum: verùm enimverò quod rigidiores illæ Stoæ tantum sibi sumpserint, ut affectus omnes eorùmque fibras, jactarent se ab suis posse revellere; hinc tantùm conficitur, ejusmodi nobis in omnes animi perturbationes imperium à philosophia conferri, ut si minùs hominem obstupesciat, ejusque incantet cruciatus, certè quidem non sinat desperare, vel tempestatibus malorum, tranquillo mentis deturbari. Siste tibi coràm ægrotum sapientem, non dico distantum in lectulo, & inter dolores validè febrientem; sed in nausea pertinacissimæ leros inter gurgites tempestatis Cedunt flatibus vela; gemunt latera fluctuum verberare; malus tremit, quatit, quassatque omnia armamenta, undarum ferox arietatio. Non est hoc naufragij discrimen, sed maris ingenium. Navarchi peritia, & nautarum ardor, navim per tot procellas in tuto statuent. Sedeat modò ad gubernaculum animi, ejusque

motuum, infirmus sapiens; quantumcunque ingruat malorum evadet liber, & ubi navim fregisset aliàs, ibi portum leget.

Videbis in corpore prostrato viribus erectum animum; in membris distrahis ita compositum, ut te duas personas intueri putes; unam Philosophi, alteram ægroti: In hac, medijs speciem Olympi, nubibus hispidam; pluviam; fragore fulminum, & telis perforatam: in illa montis supremum verticem, sereno semper nitentem cœlo, & sole aut stellis gaudentem. Illa in pluviam solvitur; hæc instar Iridis roridæ in fletu ridet.

Scire aves quâ arte id fiat? Ignoras videlicet, ad tranquillitatem mentis, quantum juvet sanitas corporis. Tantus est invicem utriusque nexus, ut alter alterius tangatur sensu, velut chordæ unius pulsui, respondet altera etiam intacta, sed ejusdem notæ, & intentionis. Perturbationes venti sunt animi; mare, turbati humores corporis. Dum venti sæviunt, in tempestates mare convolvitur. (a) *Quidquid è contrario animum evexit, etiam corpori prodest.* Jam philosophia si nihil aliud præstet, nisi ut mor-

(a) *Senec. ep. 91.*

mortem suo merito æstimemus (cujus meriti ad manum habemus dicta robusta, & fortia) quanti foret nobis metum mortis ab eâ eximi, sæpe febri pestiferâ pejorem? Quàm multos levia morbi tentamenta sanos licet occidunt, quibus mortem consciscit moriendi timor ignavus, & suspicax; & detractum ex aranei telâ filum, (a) ut olim Diophanti, sufficit ad fauces elidendas.

Æneæ inferos ingressuro, occurrere ad limen formæ terribiles, Centauri, Harpyæ, Chimææ, Gorgones, & terruere impavidum, manumque Herois ad defensionem capulo armavere.

(b) *Et ni docta comes tennes sine corpore vitas*

Admoneat volitare cavâ sub imagine formæ,

Irruat, & frustra ferro diverberet umbras.

Eandem hanc operam præstare philosopho sapientia consuevit. Feri mortis metus, inferorum emerfi faucibus, illique oberrantes, cujusmodi sint edocet; nempe tennes sine corpore vitas, illudque inculcat Romani sapientis, (c) *Non hominibus tantum, sed & rebus personæ demenda est, & reddenda facies sua,*

C 6

tl-

(a) *Epigr. græc.* (b) *Æneid. 2.* (c) *Epist. 42.*

tolle istam pompam, sub qua lates & stultos
territas. Mors es, quam nuper servus me-
us, quam ancilla contempsit. Stultis in-
terea medicinam morbo quærentibus,
congelat pectus metu mortis, dum cor-
pus febriculâ stringitur; nec ferunt quid-
quam videre aut ipsis ad videndum ob-
jici, quod ijs aliquam mortis excitet co-
gitationem; stolido illi persimiles, qui
lucernam exinguebat, ne cerneretur à
pulicibus, à quibus mordebatur.

*Non me, inquit, cernent amplius hi pu-
lices.*

Sed enim hic metus perspicacior est,
acutiorque in tenebris, quam in clarâ
luce.

Tantum ergo si valet animus ritè
comparatus, in affectum corpus; quan-
ta fuerit prærogativa sapientis, cujus
mentem serenam, nullus angat aut
mordeat timor: morbi acerbitas quæli-
bet in tranquillitate animi conquiescet.
(a) *Levem morbum, inquit Seneca, dum
putas facies. Omnia ad opinionem suspen-
sa sunt. Non ambitio tantum ad illam
respicit, aut luxuria, aut avaritia. Ad
opinionem dolemus: Tam miser est quisque,
quàm credit.*

Sed leve est, malum non ingraves-
cere,

(a) *Ep, 78.*

cere, nisi etiam minuatur: minuitur
verò in eodem gradu, quo mens alibi
occupata (quod est facile homini litera-
to) præsentis doloris sensui suffragatur
sele; ac dum grandinat & pluit, in mo-
dum aquilæ, nubes emensa, & fulgura,
in serenum evadit. Captis à Marcello
Syraculis, Pæane hostili & civium lesso
omnia miscente, percurstantibus utris-
que tumultu ingente urbem totam; il-
lis ad prædam, istis ad latebras, & su-
gam; ducendis Archimedes immersus
lineis, nihil videt, nihil audit, nihil ad
ea, quæ tanto fragore circum obstrepe-
bant, advertit animum; totus suis illis
in mathematicis descriptionibus extra
se positus impatientiæ militis necatur,
& mortis metum, casu non præviso mo-
riens antevertit; graviusque illi fuit quòd
inchoatam figuram quàm quòd solitum
& naturalem vitæ cursum non absolve-
ret. Soloni pariter animam agenti cum
adstarent amici philosophi, & de re qua-
piam movissent quæstionem, ille quasi
moriendi oblitus, fugitivam in cereb-
rum revocat animam, & evigilantis in
modum oculos aperit, aures præbet,
nec prius desinit vivere, quàm illi dispu-
tare. Num fugit quandoque Seneca in
abditissimas latebras philosophicæ con-
tem-

temptationis, ut accessionis febrilis horas vitaret imminentes? Quid Theologiæ Angelus S. Thomas, num sensum dolori subtraxit, quem iniustura illi erat ferri candentis medicina, coactis videlicet totius animæ viribus in profunda suarum cogitationum? Qui usus colligendi sui erat etiam illi in studendo familiaris, & quotidianus.

Teneris lecto corpore affixus, fac ne simul animus teneatur: tam longè ab eris à sensu dolorum præsentium, quàm longè animus à corpore abscedet. (a) *Ilud est quod imperitos in vexatione corporis malè habet. Non assueverunt animo esse contenti. Multum illis cum corpore fuit. Ideo vir magnus ac prudens, animum deducit à corpore, & multum cum meliore, & divinâ parte versatur, cū hac querulâ & fragili quantū necesse est.* Innuit Seneca circino similem esse sapientem, qui defixo in centrum pede uno, propius longius circulos circa illud describit.

Sed hic nobis unus præcepta omnium exprimat in seipso. Possidonius sapiens & ægrotus, quod dixi stabiliet, literis nimirum & sapientiâ, restagnantibus dolorum aquis jacentis supervahi, non lecus ut crocodilus dorso nidum portans suum, refuso Nilo supernatat.

(a) *Epist. 22.*

Erat

Erat hic multorum annorum & philosophus, & ægrotus, pluribus divulsus cruciatibus, quàm membris, nulla sui parte dolorum expers, qui si forent in multos divisi, erant nosocomium integrum constaturi; in Possidonio collecti ægrè unum ægrotum fecerant. Nempe animi robore, debilitatem firmabat corporis, nec magis animum cruciatus membrorum attingebat, quàm elephantis viscera sagittæ, quæ in ejus pelle casto vulnere moriuntur.

Magnificum Portenæ, Romani pectoris ostentum dedit Mutius Scævola, cum erroris sui, quàm manus ardentis dolore iratior spectavit illam intrepidus nudatis ossibus defluentem, quam errantem ab ictu sine indignatione non potuerat videre. Tantus certè fuit Regis stupor, non modò ut suum laudaret parricidam, dolentem quòd non occidisset, sed ejus defensor contra se ipsū accederet; juberetque stillanti manui subtrahi foculum; quæ sola erat digna luce; & majorem palmam errando promerita, quàm si ab ictu suo non errasset. Unum hoc fuit unius Scævolæ, unâ manu ad brevissimum tempus cruciati, ausum unum, & quidē Scævolæ Parricidæ, Scævolæ non illo tantum cruciatu, sed

sed morte dignissimi, & acerbè sibi ac
furiosè inimici: Possidonius tot annos
in lecti equuleo distractus in modum
Anaxarchi membratim in mortario tri-
ti, tunsiones dolorum perpetuas toto
corpore perpeffus, & hoc uno superstes
tot mortibus ut diutiùs moreretur; sui
totius miserabilem lanienam oculo de-
spectat nò arenti modo sed hilari. Quin
etiam mutato in exedram conclavi, le-
cto in pulpitem, ærumnas suas in phi-
losophandi vertebat argumentū. Con-
currebatur Rhodum ad ipsectaculum
hominis, qui ex vulneribus proprijs bal-
samum miscebat alienis; mirabilor co-
llo illo æneo, qui fauces Rhodij por-
tus superbo situ calcabat simul & ami-
cè complectebatur. Videre hominē vo-
luit Pompejus Græciam obiens, & certā
rerum fidem cum famā componere; in-
ciditque ut illum in eo videret cruciatu-
um extremo, quo nunquam fuerat ex-
carnificatus atrocius. Venit, vidit, vi-
ctus est. Dolentem ex Possidonio, Pom-
pejum putāsses ægrotum, Possidonium
sanum & valentem. Dum enim placidè
admodum & prolixè cum Pompejo phi-
losopharetur effatum illud intrepido &
imperturbato animo asserens, (a) *Nihil
bonum esse, quod honestū non sit, ejusque*
(a) *Cic. 3. Tuscul. quest.* inter-

interim vitalia intima atrocissimus do-
lor discerperet, dolorem illum suum mi-
nimè dolens, sed increpans, *nihil agis
dolor (inquit) quamvis sis molestus, nun-
quam te esse confitebor malum.*

Sic Sapiaientia literarum medulla &
princeps longè meliùs, quàm in palude
Stygià Achilles hominem temperat, ut
sit petitionibus dolorum impenetrabi-
lis; abstinetque mentem tanto ipsi feli-
ciora cogitandum argumenta objecerit.

Sit ergo Sapiens in egestate, in carce-
re, in exilio, in morbo: habet horum
malorum unicuique verbis duobus præ-
sentem medicinam. (a) *Pauper fiam?*
Inter plures ero. Exul fiam? Ibi me natum
putabo, quò mittar. Alligabor? Quid enim?
num solutus sum? Ad hoc me natura cor-
poris mei grave pondus adstrinxit. Mori-
ar? Hoc dicis. Desinam agrotare posse, de-
sinam alligari posse, desinam mori posse.

Indicatâ igitur paucis verbis beatita-
te, quam suis alumnis literæ conferunt
ut luculentius emineat color, quo tam
nobile argumentum visus sum mihi suâ
in luce statuisse, obducam illud suis um-
bris; & si non obscurè probavi hætenus,
suis quoque in malis sapientiæ bene esse,
nunc palam faciâ suis etiam in bonis ig-
norantiam esse infelicem.

(a) *Senec. Ep. 2.*

IGNO-

PARS POSTERIOR.

IGNORANTIA cum felicitate misera.

Ignorantia cum sanctitate.

Sanctitas gemma est omni superior æstimatione; auro etsi non fulget, auri luce non eget, ut inter splendor ingenij faces, & scientiarum radios se ostentet. Nihil ei propterea decedit meriti, nec minoris fit ab illo negotioso mercatore, qui totâ suâ re nihilominus illam emit.

Acumen ingenij, castigatum illud æquitatis divinæ examen floccipendit, integritati probæ mentis omne pretiû adscribit: Ingeniosa sensa pro ludicris habet: ardentes affectus unice æstimat, solisque prædicat benevolentia suæ prærogativa dignos. Novit nimium Luciferi iudicij huius sanctum & terribile discrimen. Totus in animo ingenij facibus ardens, & fulgurans; totus glacie concretus in pectore; dum vasto ambitu veri solis in cœlo affectat imperium, tenebrarû imperio apud inferos damnatur.

Hic

Hic enim verò cum detractis ab se domicilio suo stellis præceps, mortales edocet, quanti sit vitæ integritas, præ acumine sciendi; dum homines indocti & rudes illuc evolant, unde doctissimi, & perspicacissimi scientiarum omnium Angeli excidère.

Caput à nemine Deus exegit unquâ; excepto nemine cor ab omnibus poscit. Creationem orbis chronologo suo Moyse dictans, cœli molem, stellarum numerum, aspectus, affluxus luminis, defectiones, vias, colores Iridis, ventorum volatus, conditionem cœlestium liquidam aut duram, accessiones maris & decessionem, & quidquid illud est quod terram movet, & concutit, omisit. (a) *Quem nihil ad vos* (inquit Beatus Ambrosius) *quasi nihil profutura præterijt.* Ea solum dictavit, quæ fundandæ in hominum animis fidei, futura usui censuit, & legis, quam ferebat observationi opportuna; cætera tacuit quasi (b) *marcescentis sapientia vanitates.*

Dei verò sapientia verbum Patris, omnium exemplar idearum, num primam habuit in speluncâ scholam? In præsepi suggestum, in bove & asino confessum,

(a) *Lib. 6. Hexamer. cap. 2.* (b) *Ibidem.*

sessum, ut mediæ noctis silentio, veræ Philosophiæ arcana fletu & gemitu traderet? Quid deinde professor, disputator, scriptor? An de se aliquid unquam prodidit literarum, quod (ut ait lepide Augustinus) *jota unum non fuerit*, minima scilicet literarum; aut minimâ minor apex unus?

Venit ille, fateor, ad Philosophiam Lycæi & Academiæ convellendam, & ignorantiae nomine publicè traducendam; ad hoc tamen styli tumore & subtilitate ratiocinandi exoticâ prorsus abstinuit: verbis simplicibus est usus: *fecit lutum de sputo*; & parabolarum quasi luteo quodam medicamento, & arrepto ex trivio, cæcorum oculos reparavit. Quid deinde Christianarum latores legum Apostolos, & æterna veri oracula, cujusmodi legit? imperitos, agrestes, remulcandis, solvendis, applicandis naviculis non ineptos, cæterum illiteratos ac planè idiotas. Horum tamen rudi sermone & solæcismis (inquit Theodoretus) philosophantium omnium elisit argumenta.

Hac Deus gloriâ sanctitatem literarum expertem decoravit, quod minùs streperam, hoc ipso pulchriorem, quod minùs subtilium disputationum emun-

Etiam

Etiam torculo, hoc meliorem & succo saturam pingviori.

(a) Prorsus nihil ignorat, qui præter Deum ignorat omnia. Hunc si quis ignorat, nihil scit. Quare haud cunctanter admittit Origenes, scelestum illum publici curatorem, & sacrilegum sacerdotem Caipham Hebræorum Satrapis, verè objecisse, *vos nescitis quicquam. Verè enim nihil noverant, qui Jesum veritatem ignorabant.*

Dignetur me Deus merito ejus laudis, qua Stephanum Monachum ornavit S. Gregorius: *Erat (inquit) hujus lingua rustica, sed docta vita.* Se ipsum me doceat, se mihi aperiat; & fontem sapientiæ terrenæ, urnamque seu cupiditatem ejus hauriendæ, æternum objicio.

Haftenus ex aliorum sententiâ potius, quàm ex mea sum locutus; eaque in medium attuli, quæ non ita sunt omni ex parte vera; licet ea nonnulli tanquam certa minimeque dubia palàm jactitent, nonnulli (inquam) qui (ut refert Nazianzenus) (b) *ad inscitiam pretextum*, piscatorum se discipulos profitentur, & quas ipsi vel neglexere, vel assequi minime potuere scientias, eas reprehendunt in alijs tanquam à Christi & Apostolorum scholâ alienas.

Cle-

(a) Bern. ser. 36. in Cant. (b) Orat. 27.

Clericus aliquis eximie ignarus, sed in rationum suarum ac censûs annui versandis codicibus insigniter doctus, tuebatur se patrocínio illo S. Pauli, *littera occidit*. Huic egregius ille in Anglia Thomas Morus vel emendando, vel ludendo, Epigramma hoc scripsit:

*Magne pater: clamas occidit littera, in ore
Hoc unum, occidit littera, semper habes.
Cavisti bene tu, ne te ulla occidere posset
Littera, nam nulla est littera nota tibi.*

Sanctitatem indoctam & simplicem, summo habendam in pretio, quis negavit unquam? Meliorem esse literato sanctum, cui venit in mentem dubitare? At enim qui iunctam cum doctrinâ fœdere nobili possidet sanctitatem, præstare utrique, haud scio an quisquam ausit ambigere. Lucere simul & ardere, quod de suo Baptista Christus; De ardore ignes, de flammis latè splendorem spargere, quod *perfectum* S. Bernardus pronunciat; manus habere sub pennis actuosas, pennas ad volatû extensas; collectum è cœlo ac terrâ favû sic ore præferre, ut de illius melle vitam cœlestem hauriat animus, de cerâ lumen doctrinarum alijs suggeratur; cum lege Manna eodem

con-

condere aureæ arcæ sacrario, ut in ejusdem Edeni horti beatis areolis cum vitæ arbore arbor sapientiæ clauderetur; Deum denique simul & amare & nosse, quis neget esse in terris expressum rudimentum beatitudinis sempiternæ, atque etiam posse par illud beatum copulatæ cum scientiâ sanctitatis, thronum Dei duobus sultum Cherubinis non immerito appellari?

Inter singularia illa dona, quibus intimos suos Dei magnificentia dignatur, certò sunt literæ. Nam sitanti fuit unam Abrahamo nominis sui dedisse literam, ut solent Reges, ait Chrysostomus, *Præfectis aureas tabulas tradere, signum videlicet Principatus*; Quid ii quibus non addit unam de suo literam Deus, sed mentem prorsus instruit doctrinarum suppellectilli copiosâ; quâ tantò sibi similiore facit, quantò eos attollit ad plurius sublimiorem intelligentiam? (a) Priore hac osculi petitione, qua sua cantica sponsa exorditur, & sponsi amorem, & cognitionem ex eo poposcit, illum in mutuo labiorum contactu; hanc in eloquendi facultate, simul cum spiritu, in os ipsius ab exosculante sponso transmittendâ. *Petit osculum* (ait S. Bernardus) *id est spiritum sanctum invocat,*
(a) *Serm. S. Camis.* per

per quem accipiat simul, & scientia gustum, & gratia condimentum. Et bene scientia qua in osculo datur, cum amore recipitur, quia amoris indicium osculum est. Isti Bedâ interprete sunt (a) filij lucis. Dies diei eructat verbum, Per diem enim accipimus limpidissimum, & lucidissimum ingenium ad divina contemplanda habentes, (utque cum Ambrosio loquar) (b) Ipse est dies, Dei filius, cui pater dies, divinitatis suæ eructat arcanum; sic istis ipsemet est dies filius, scientiarum fons, suæque in eos abundè partitur sapientiæ lumina. Sunt iidem ex Origene lilia, & veritatis candorem dicendo præferunt, agendo purpuram vel aurum Caritatis. Hi, si nōdo felici, docere & facere junxerint fulgebunt ut stelle in perpetuas æternitates: fundabunt Hierusalem auream, tanquam inæstimabilis pretij lapides; quod magno Cypriano tribuit Augustinus, idem & ipse promeritus cum Cypriano, cum Arcopagita, cum Athanasio, Nazianzeno, Chrysostomo, Hieronymo, Ambrosio, Gregorio Magno, alijsque ingenti numero, qui sanctè vivendi pariter, & sciendi præstantiâ admirabiles extitère.

(c) Homo sanctus, sed literis carens, oculo altero orbis est; talem hunc putavit

(a) In Ps. 118. (b) In Ps. 118. (c) Orat. 20.

tavit Theologus. Ad cognoscendum enim Deum; ex quo sequitur ut eum amemus, magnum scientiæ præsidium conferunt. De quo en nobis solœcismi specie animadversum à S. Ambrosio arcanum. (a) Defecerunt oculi mei dicentes, quando consolaberis me? Quàm enim aptè de se oculi, dicunt, me? Lineæ quidem seu radij, quos centrales vocant, oculi utriusque; juncti uno in puncto, utriusque vim totam sic in unum conferunt, ut gemini licet oculi, minimè tamen gemina judicent singula, quæ sub aspectum cadunt; perinde ac si unus duntaxat videret oculus: sed unus ille vel potius instar unius videns geminus oculus, multò res acutiùs perspicit, & distantium rerum spatia metitur omnino certiùs. Ad cognoscendum Deum cum fide accedat scientia, (quod fortè innuit Rex vates) ex utròque quis neget validiorem effici oculum, planèque lynceum? Non nocent igitur literæ sanctitati, sed magno utrinque compendio sociam illi commodant operam, vel præstant famularem. Christi ad exemplum quod attinet, ut ex eo item perspicuè constet indoctæ sanctitati quantum prætulerit eruditam, an ab

D

suo

(a) Ps. 118.

fuo illo miseriarum nostrarum tam vasto, diligenti, & avaro complexu temere illum putabimus solam ignorantiam exclusisse? An potius ne in eo, qui se *lucem mundi* profiteretur esse, locum tenebræ invenirent? In paupertate summa egens; in exhausto corpore imbecillus; in desertis; in sui contemptu neglectus, & abjectus; in nuditate sanctissimi corporis; prohi! quanto pudore circumseptus; in acerbitate dolorum atrocium, ante crucem, in cruce, ubique malis omnibus saturatus; nusquam ignarus videri voluit; sed Jacobi vocem, sub agrestibus & hispidis Esau involucris constanter retinuit; ne aut sapientiâ Patris aliquid lateret, aut mundi magistrum, latuisse aliquid videretur. Quod enim altius Philosophiæ suæ sacrosanctæ dictata divina non efferret, efficiebant oculi nocturnarum; egrè ipsam quam ijs admovebat lucernam tenuem ferentes. Ut verò tunc tacito propè silentio opus sibi à patre mandatum peregit, sedecim exinde sæculis, tot orbem magistris de sapientiæ suæ thesauro infinito edoctis & exaggeratis implevit, eorumque stylo & linguis tam sublimi & clara voce loqui pergit, ut non dubi-

tanter

tanter jam possit illud à quolibet dici *Hoc quod continet omnia, scientiam habet vocis. Laudate igitur pueri dominum* (inquit Augustinus (a) *fit senectus vestra puerilis, & fit pueritia senilis, ut nec sapientia vestra sit cum supbia, nec humilitas sine sapientia, ut laudetis dominum ex hoc nunc, & usque in seculum.*

IGNORANTIA

in Dignitate.

Sultè meâ quidem sentienciâ faciunt sculptores, qui non possunt gigantes aspectu terribilem fingere, quin ei divaricata tam foedè crura, manûque utrinque tam latè projectas attingant, ut si terram foret uno passu mensurus. Transfert errorem hunc Plutarchus in Principes; qui putant suam majestatem ut venerationi sit omnibus, terribili specie efferendam. Gravitationem ergo, & severitatem meditati nescio quâ, frontem asperant, torvè respiciunt, superbè oculos & avarè dispensant; demum-

D 2

que

(a) In Psal. 113,

que ipsos intuentibus, proximè, in mentem revocant illum alium de quo Poeta.

(a) — *Magna par Regni truci
Et ipse dominus, cujus aspectum times
Quidquid timetur.*

Auctoritatem cordati principis & magni assequitur nemo vultuoso & feroci aspectu; nec major habetur qui terribilior, sed in quo plus est tum scientiæ tum potestatis. Ille (inquam) qui totus oculus; & totus sceptrum est, plus habet de magno principe, & divino; quod Aegyptij volebant intelligi, dum utroque hoc symbolo Regem exprimebant. Eget prorsus majori scientiæ instructu, quisquis publici arbiter & privati, destituitur ingenio; eaque soliditate judicii, quæ præceptiones illi officiorum suorum dicet, præscribatque quid possit ut princeps jubere; præstare ut Judex; ut Pater consulere. Tantum alioqui deccedit Principi dignitatis, quantum hujus eruditionis, cogiturque ille maxime obscura & difficilia alienis oculis videre. Ac si quem pudeat partem sui præcipuam quâ continetur intelligendi vis,

(a) *Seneca in Herc. fur.*

vis suorum cuiusque formandam subijcere, malitque per se illa statuere, quæ trutinam poscunt suâ illâ indoctâ castigationem, Tum verò (ajebat Xerxes) Ignorantia Principis Regni navim agit in Syrtes. Erret planè oportet in multis gravi suo & aliorum damno princeps, paucis tantum aspersus literis, aut officij sui partes alijs, permittat; hoc est vivat exinde princeps truncus & mutilus; ut qui gemino ad tenendum Reip. clavum non sit instructus absoluti Principis brachio, sapientiâ videlicet & potestate. Mori maluit Joannes Imperator, quam truncandam præbere manum venenato vulnere corpori lethalem, forem enim tunc (ajebat) semi Imperator, nec mundi habenas flectere unâ manu possem, quas agrè antea duabus tenebam. Formæ suæ pars deest media, cui desunt literæ; mutilus ille & semi-Princeps est.

Quid illi tandem, nescio cui, subire in cerebrum & stylum potuit, qui contendebat ignorantiam esse Principum dotem summam, illisque pro omni encyclopædia lineam illam sufficere, quâ unam Ludovicus XI filium Carolum VIII. doceri; Qui nescit dissimulare, nescit regnare. Somniabat fortè is, quisquis est

D;

non,

non posse quempiam doctum simul esse
ac prudentem; & cum Regni admini-
strandi curis, non posse meditationes
Philosophiæ conciliari. Sic Regum ma-
nibus sceptrum aptabat, enssem lateri;
Capiti Midæ aures;

(a) *Aures lentè gradientis aselli.
Aures aptas grandioribus fabulis.*

Talem sibi Agrippina filium, mari-
tum, parricidam formavit Neronem,
ne esse defineret bellua, si cœpisset esse
Philosophus: Talem se ipse finxit Lici-
nius Imperator, qui literas omnes ius-
sit reas esse majestatis, etsi ab ijs nec of-
fensus esset unquam, nec agnitus; cum
esse homo non prius cœpisset, quàm
quadrupes.

Contra hunc itaque vel tam crassum
errorem, vel amentiam potius inter ali-
os centum exurgant Augustus, Germa-
nicus, Titus, Adrianus; sequatur An-
toninus cognomento Philosophus, Ale-
xander, Constantinus, Theodosius; om-
nes duplici, sapientiæ & Impetatoris,
coronâ præfulgentes.

Hinc stet ille orbis per annos quadra-
ginta tum prudentissimus, tum felicissi-
mus

(a) *Metam. Tertul. de pall.*

mus arbiter & rector Augustus, quem
Suetonius & Dio referunt horas quoti-
die aliquot suffuratum decretorijs belli-
curis, quas literarum studio occuparet.
Stet inde omnium inscientissimus Do-
mitianus; qui statim & ipse horam ha-
bebat quotidie, sed configendis muscis;
quarum ut quamque figendo necasset,
negabat rectius collineaturum fuisse A-
pollinem. Hinc ille, pro altero Jove ha-
bitus Alexander Severus, non idcirco
quia Imperator esset & manu gestaret
fulmina, sed propterea quod esset
Philosophus & Palladem in capite
gestaret. Inde stultum illud imperij
ludicrum, indutus Bacchum Caligula,
hederâ coronatus, vestitus tigride, plus-
que ex ea de bestia referens, quàm de
Deo; prædeat, inquam, & responsa e-
dat, huic belluino paratui consona

(a) Quis illum docuerat Thracem
barbarum Cosingam in editissimo ru-
piscellæ iugo scalas admovere cœlum
versus; & ascensu jam altius provecto,
velut in primo stantem cœli vestibulo,
ex ore Junonis quæ ad rempublicam
facerent auscultare; excepta ad suos re-
ferre? Nôrat barbarus imperia Princi-

D 4

pum

(a) *Polien. strat. 7.*

pum, & leges, tantò apud populos pluris esse, quantò creduntur à nobiliori, & intelligentiori mente descendere. Hac ego potius de causa, quàm conversionum sphaëris illis aut per se mobilibus, aut saltem levissimis, magistras vertiginum mentes, opinor ab scholis omnibus philosophantium attributas, ut mundus pacatior suæ acquiesceret gubernationi, dum scilicet cælestium in terras influxuum impressiones varias, & vim illam syderum fatalem earum mentium consilio ac providentiâ dispensari unusquisque intelligeret. Alexander etiam cum puer, & verba omnia sua ex Aristotelis arbitrio ac disciplina fingens; Persarum excipiendis legatis, cum Philippi parentis obiret vices, ijs magnæ fuit admirationi. (a) Nimirum petitionibus eorum sagacissimè tentatus ita satisfecit, ut Magni Regis consequeretur ab ijs opinionem, & titulum, dum esset adhuc puer Princeps. *Iste*, inquit, *puer Magnus Rex est, noster autem Dives*, quare tantum in ijs sui desiderium accendit, quàm illustre sapientiæ senilis ostensum præbuerat. Demptis certè nævis aut juvenilibus, aut ex bellicosa, &

(a) *Plutar. orat. 2. de fort Alex.*

ardentiori natura fervidis, si tanti Monarchæ vita omnis ad limam vocetur, non illam Senecæ Cynicam magis quàm Stoicam, sed prudentissimi Plutarchi. *libebit ad singulas ejus actiones exclamare Philosophicè!* Et verò cum in aula sua Princeps magnus ita se habeat quemadmodum suo in loculamento statua, quæ dum loculamentum ornat, ab eo quoque decoratur, adeò ut mutuus utrinque splendor affulgeat; cujusmodi esse decebit aulam principis literati? Delirabat musicè Nero suos inter cantores Apollinem agens cum musis novem. Ælius Verus Imperator inter suos variorum plumis ventorum, Austri scilicet, Boreæ, Zephyri personatos, Æolum referens & verè ventosus ridiculâ sese ostentabat & jactabat insaniâ. At verò doctus Princeps suis stipatus aulicis, soli medias inter Sirenes consistenti citra fabulam & mendacium similis videri poterit; & quemadmodum Solem Sirenibus pro plectro esse Cleanthes ait, quo illæ plectro tactos planetas reliquos agunt, & harmonicos eorum cursus moderantur: ita sapientes aulici, quibus Regni administrandi cura committitur, regij nominis authoritate tanquam plectro,

Provinciarum Præfectos & urbium, mīnora scilicet regni sidera, suæ quemque provinciæ aut urbi, tanquam certo & peculiari cœlo affixum movent; literato Principe Solis inter eos meritò nomen & locum obtinente. Et verò si de cœlo ut de aula scitè Manilius cecinit, *sunt stellæ procerum similes* &c. & Julianus Imperator Solem Regem putavit cui famularentur assidua stellarum obsequia; Quidni aulam vocemus cœlum, & Regem Solem; qui doctâ scilicet ingenij luce splendeat; qui polleat imperandi vigore, qui tot inter astrorum lumina, quot sunt prudentes aulici sapientiæ suæ eruditos radios partiatur, & ab ijs per obsequia sibi præstita refusus cum fœnore & lucro recipiat?

Verius & pretiosius hoc aulæ Regiæ cœlum est, quàm materiatum illud à Cosroe quod in aulæ capæis sibi camera finxerat. Ejus curvaturam sereno pinxerat cœrulo ad similitudinem nocturni ætheris. Cœrulum illud micantibus ex auro stellis seminârat, & sphaerarum mobilium commissionibus ordinatissimis in modum & speciem hujus universi distinxerat. Sedebat otiosus in medio Barbarus instar magis aranei de

textu-

texturæ suæ insidiantis cavo, quàm Monarchæ circumstructum orbem moderantis.

Beatiùs Seneca nihil invenit quo admirabilitatem sui Jovis mortalibus proderet, quàm si statuisset illum in circulo Deorum aulicorum, ex adamantibus limpidissimis ita fuso, ut lucidissimos singuli ab Jove exciperent radios & exceptos vicissim in Jovem ipsi refunderent, fieretque privata cujusque lux omnium publica. Et sanè si hic ipse Jupiter flectat parumper oculos in sapientem aulam Principis literati, vel stupens vel gestiens dicturus idè planè sit, quod, cum vidit orbem universum à magno Archimede exigui vitri angustijs comprehensum, fertur dixisse: is enim

— — — *In parvo cum cerneret æthera vitro*

Risit, & ad superos talia verba dedit:

Hucine mortalis progressa potentia curat

Sic meus in fragili luditur orbe labor?

Invasit Aliquando Dionysium tyrannum Philosophandi seu ardor nobilis si-ve cacohetes, quo fessam tractando ferro tyrannidem, quam exercebat in corpora, movendâ linguâ feliciùs in ho-

D 6

miz

minum animos exerceret. Utcumque fuerit, Athenis Platonem accersit Syracusas, nec par erat futurus quilibet alius eruderando illi saxo, ex quo tamen nunquam excudere Mercurium valuit. Nempe homines potens in philosophos mutare; feram in hominem vertere non nōrat. Venit Attico melle fluens Plato, sed illam cæforum sanguine imbutam spongiam mellis ejus vel una stilla subire non potuit. Mox tamen ut audiri cœpit apud Dionysium Plato, en tibi conversione repentinâ scenam tota aula mutare, & quasi virgæ contactu magicæ, ab ea, quæ fuerat videri penitus alia. Heri Regia cruentum civium macellum, & Caci spelunca; hodie lyceum & sapientiæ augustale, in quo non soli philosophabantur homines, sed & parietes quorum nulla parserat vel geometricis vacua descriptionibus, vel numerus philosophicæ computationis. Ipse cognomentum carnificis publici, Philosophi nomenclatione venerandâ sepelierat Dionysius, spectabatūque jam inter Principes tanquam Semideus, & celebrabatur ab iisdem, quibus paulò ante execrationi fuerat, & horrori. Tantū valent in Principem literæ; tantū in suos Princeps literatus. **IGNO-**

IGNORANTIA

in Armis.

Ridebor hic fortè dum videor unionum ferto collum militis coronare, & sponsam magis excolere, quàm Polydamantem. Quorundam est hallucinatio, enervari animos literis, & illos cordis igneos spiritus elaboratos ad robur corporis, earum studio, in capite absumi. Proin quantò illis utuntur felicius, stylo assueti; tantò languidius rem ferro agere soliti.

*Scilicet ingenuas didicisse fideliter artes
Emollit mores nec finit esse feros.*

Quæ plus ingenij produnt animantes, timidiore sunt; quæ magis sylvas & lutra sapiunt, bello sunt aptiores. Philosophia, leges, & Poësis haud magis militem decorant, quam Poëtam strictus ensis; Jurisperitum libratus in istum scopus; crispata Philosophum lancea. Quod de se nimium probavit Hercules, cūm lyrâ tereti ad magistri caput

comminutâ scholæ valedixit, non vilens manum carpendis fidibus accommodare, clavæ ac cædibus destinatam; nec aures natas monstrorum spernendis rugitibus, & supremis cadentium tyrannorum vocibus audiendis; cytharæ modulis assuefacere.

Neque verò id ago ut velim virum bellicosum Platonem agere, vel Archimedem, aut Homerum; id solum mihi nemo contenderit, quemadmodum illum arma non dedecent, auri saltem exigui bracteolis aliquot illusa; sic neque ingenium specimine aliquo aspersum literarum ab ejus armis & dignitate abhorere. Aquila fingens oculo Solem, & ungue prædam; Hercules manum domandis monstris sic commodans, ut ferendo cælo cervicem non deneget; Apollo cum lyra simul aptans sonantem lateri pharetram; Pallas stylo armata & lanceâ; Mars demum quilibet nonnullo tinctus colore doctrinæ, non video cui damno Reip. vel dedecori sit. Nisi fortè rubigo informis, quæ arma deformat, ingenij ornamento sit. Tantùmne igitur irarum est hastam inter & styllum; inter centurionis lacertosum robur, & pectus cordati hominis; inter

pugnan-

pugnantium conatus egregios, & prudentiam viri cæteroqui fortis, sapienter scienterque, ut tulit occasio, verba facientis?

Lis est inter otiosos vetus, præstetne facere scribenda, an scribere facienda? ferat quam volet quisque sententiam, communi consensu *felicissimi sunt quibus contigit utrumque*. Instet ferro manus, factis in mortalibus gerendis; instet etiam stylo iisdem factis æternitati consecrandis; sit ipsa suimet historica; & fideliter scribat quæ fortiter gerit; Principem denique siderum æmuletur Solem, qui seipse qualis & quantus est ultrò manifestat, absque adminiculo lucis alienæ. Enimverò potestne supra illum geminæ gloriæ apicem, mortaliū virtus ac nomen in terris assurgere? sunt enim serè historiæ, aut manæ ac mutilæ si seriùs prodeant; aut si celerius suspectæ. Sic nimirum comparati sunt à natura ut plurimū scriptores, ut, dum bella sonant aliena, pro suo questu pugnent, & ne moriantur fame inhonestâ, indigno planè commercio plus licenti suum calamum & famam immortalitatis addicant. Ij corvinâ ingluvie *Victorem Casurem* pascenti cantant.

non

non vincenti; & putribus nitedulis similes, ventre lumen ducunt, quod alios fundant. Quamto præstat suimet ipsius historicum agere, fideq; præviâ, & honore sic stylo imperare ut nihil fingat non verum fidelitas; nihil veri justique honoris, sincera laudis cupiditas omitat. Plus debet Julius Cæsar stylo suo quàm ensi: ense hostes cæcidit, stylo vivit; retinetque duplicem gloriam, & præstantis historici, & fortissimi bellatoris.

Suo quidem ensi Rogerius Siciliae Rex in paucis eximius, hanc jussit insculpi epigraphen.

Appulus, & Calaber, Siculus mihi servit, & Afer.

Aptius profecto stylo suo quàm ensi Cæsar de tot præliis, & hostibus victor, triumphorum gloriam inscribere potuit, utpote quem fecerat ensis in campis, ubi pugnaverat, victorem; stylus verò in orbis universi, & temporum omnium theatro spectabilem.

Risit Alexander (& quis risum teneat) Græci sculptoris vanitatem; qui assimulatus in Herculem (Tuâ Rex virtute, inquit, & felicitate ensis hujus tui generosi, orbis universus tibi in tem-

plum

plum mutatus est honoris. Tua deest huic templo statua, quam aliarum more statuarum metiri tua non finit excelsitas. Virtus tua Deorum æmula, & gigantibus major nihil habet jam cum hominibus affine. Volo per te, si licet, opus meum & artem tuo nomini consecrare; tibi que sculpendo, & nomine tuo quod meo in opere semper vivet; & operi meo, quod tui nominis fama commendabit, immortalitatem affingere. Mens itaque est mihi editissimum orbis montem in statuam tuam incidere, ut qui terrâ cœpisti esse major, cælo sis æqualis. En ex Thessalia mons Athos montium supremus, suū tibi verticem submitti, rogātque in Alexandrum fingi. Ego verò sic fingam, ut pede altero vastum mare, altero terram premas, sitque hoc tibi utrumque probasi magnifica elementum. Faxo item ut manu alterâ, ingenti fundas ex urna fluvium; alterâ urbē sustentēs egregiam. Nec justo quicquam futurum est immoderatiùs, si fundas manu alterâ fluvium, alterâ urbem portes, cum pugno reipsâ orbem complectaris.) Subrisit, ut dixi Alexander, & vasti sculptoris artisque insanam respuit vastitatem. Ardebat is quidem si quis alius cupiditate majestatis,

tis, & æternitatis ad posteros; sed volebat agnosci non in colosso gigas, & procerus; sed in prælijs, in dictis & gestis, sæculorum dignus admiratione. Eam obrem cælum, & scalptra Stasichratis reiecit, Homeri sibi musam optavit heroicam, inviditque, exclamans, fortunæ Achillis, quod suppeditasset Homero fortia merita, laudes ab eo meritis pares recepisset. Proh quantò fuisset opportunior Alexandro poëta historicus, qui veris hominem gestorum illustrium clarum argumentis, procul mendacio fabulæ, posteritati commendaret? Quin potius, quid erat cur Alexander id officij non præstaret sibi, aut ambiret immortalē ab alio famam, cujus penes se haberet potestatem, si tam stylo, quàm ferro non dedignaretur excellere? Omitto non rarò in armorum usu eloquentiam esse pernecessariam; si vel animandus, vel increpandus est miles, vel fortè inhibendus. Non dico machinis, & munitionibus construendis quantum opis geometria conferat. Hoc nostræ, hoc veteres loquuntur historiæ. Juvit etiam interdum astorum nonnulla cognitio, ne orto ex defectione Solis terrore stolido, dissiparetur sine hoste ac vulnere. &

per

per se debellatus periret exercitus. Quod factum aliàs non semel, haud potuit aliā nisi rusticæ ignorationis intolerandâ culpâ excusari; quā ille sanè culpâ sed tunc innocenti laboravit, cum decem in menses annum divideret, cui dixit Fastorum Romanorum cantor:

Scilicet arma magis quam sidera, Romule, nôras.

Hæc & similia, quod belli Duces tangant potissimum, libens prætereo; unū est ad quod animos adverto militarium virorum; non stare illos semper in acie & armis; remitti eos identidem ad pacis otium, aut necessariam quietem, ut vitæ civilis parte aliquâ perfruantur. Illic nisi utcunque literis exculti fuerint, quantum saltem exposcet virorum honestorum, quibus consuecunt, non planè impolita, nec omnino indocta conditio; patebunt distictis ludentium illos ut tympana bellica, quibus voce omni pax interdicis, quæque bello tantum strepunt, & mugiunt; vel ut priscos illos Romanos equites, qui confectis bellis redibant ad colendum agrum; quasi fera esset homo miles, quæ raptâ ex habitato prædâ, suam se in sylvam retruderet.

Vide

Victo Perse Paulus Æmilius, & Macedoniâ subjugatâ, victoriam illam cum Regni Baronibus repetebat, frequenti conviviorum apparatu, sed eo tam ingenioso, ut mensa campus videretur, in qua se prima discorum acies in discumbentium oculis explicabat, quæ prælio inito post impressionem jam vacua & levis, recipiebat sese, novisque subsidijs locum dabat. Mensam tamen constanti obtinebant gradu cibi quidam, dum citius alij, alij tardius exhausti cederent. Nonnulli opertis lancibus, insidiosè subibant in pugnam; aperto quidam aditu & effronti aggrediebantur, nec erat prælij convivalis minùs jucunda materia quàm figura. Gratulantibus eam Æmilio convivis, respondit eleganter, & suâ ex arte: (a) *Ejusdem esse, & armatam aciem, quàm maximè terribilem, & convivium quàm jucundissimum instruere.*

Verùm enim verò, si non latiùs pateant in milite doctrinæ commoda, & hoc tantùm ad usus valere possit, ut quis castrenses labores delitijs urbium mutare sciat, fiatque ex Ajace Bellicoso flos elegans; curta planè est hujus scientiæ suppellex, nec fortè melior ignoratione. Quantò suaviùs ingenium oblectant, &

(a) *Plaut Sympos. I.*

pascunt

pascunt literæ. Quàm brevî, & placidè ferociam indolis mitigant, & illud nefcio quod ferum cicurant, atque urbico imbuunt, quod illis ars assueta cædibus & cruori, diu infuderat.

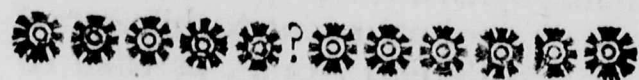
Sunt (inquit Cassiodorus) (a) *arma in bello necessaria, in pace decora, alterum tantùm de literis, & verè dixeris, si tempus mutaveris, in pace necessaria, in bello decora.*

Scholam quotidie duplicem adibat Achilles, alteram in sylvis, ubi cum leonibus pugnabat, in specu Chironis alteram, ex quo lyrae modos, & philosophiæ naturalis discebat arcana, ut bello & pace in utrumque paratus, esset hostibus pavendus, amabilis civibus. Quæ fuit pariter Achillis Romani, Scipionis gemina gloria, qui bello fulmen invicti roboris; pace ingenij clara lux, non minùs rapuit spectantium oculos pugnando, quàm aures dicendo. (b) *Semper enim aut belli aut pacis servijt artibus* (scribit Vellejus) *semper inter arma & studia versatus, aut corpus periculis, aut animum disciplinis exercuit.* Rara hæc avis cœlo nostro volat. Miraculo fuerint aures ex tubarum clangore, & tympanis callosæ, nec ad sapientiæ sen-

(a) *lib. 7. (b) lib. 1. Histor*

sum

sum surdæ. Paucos reperire est bellato-
res Herculi similes, qui clavam de oli-
vâ acceptam à Pallade, Mercurio appen-
dant. Quò pauciores, hoc illustriores
profecto sunt, qui duabus illis ornantur
dotibus, quas nexu divino in ijs virtus
ususque sociavit, *terrore pariter, & De-
core*. Sic eas Calliodorus nominavit, &
classi triremium armatæ, similes dixit
esse; quâ classe seu ludicrum navale lu-
dat, negat posse quidquam videri pul-
chrius; seu serio agat, fortius, & terribi-
lius.

IGNORANTIA

in divitijs.

Quæstum in literis qui rimatur, &
Mercurio utitur velut argento vi-
vo aurifices, ut extracto & adjuncto si-
bi aliorum auro potiatur, non facile ca-
pit, quàm sit absurda, & deformis in di-
vite, ignorantia literarum. Nam si di-
vitijs abundè instructus sit, quid attinet
cerebrum deinceps premere ad expri-
mendam illam quam nominant, quin-
tam bonæ fortunæ essentiam, hoc est pe-
cuniam? Parùm refert Asinus sit ille,
modò

modò sit aureus. Dat pecunia honores,
& amores. Nullis major usquam aucto-
ritas commendatitijs, quàm mensario-
rum literis; nullarum clarius, & visibi-
lius atramentum.

(a) *Ingenium quondam fuerat pretiosius
auro;*

*At nunc barbaria est grandis habere ni-
hil.*

Quò tantum philosophantium & sci-
entiarum, nisi ut tantulo, quod residu-
um est boni cerebri, caput exhauriant
funditus? Repetite animo antiquos Phi-
losophos; manus profectò Midæ potius
ad faciendum aurum desiderabitis, quàm
philosophorum ad has concinnandas
Chimæras capita. Quis sibi exsculpat o-
culos, ut perspicaciùs in obscuro cernat,
& velit talpa fieri ut fiat, aquila? Quis
jactat in mare divitias, ne pauper eva-
dat? quis legit suo lari locum, in solo
perpetuis obnoxio motibus, ut vivat
lætiùs in assiduo mortis periculo, habi-
tètque domum securior, mox in tumu-
lum convolvendam. Mavult alius in
dolio vivere, ut cubili canis, quàm ædes
incolere, ardentem hic Æthnam ingre-
ditur; ut originem illorum ignium scru-
tetur tam prope dum ijs absummatur.

(a) *Ovid,*

Ille

Ille maris accessionibus extricandis impar, in ejus se fluctus immittit præcipientem, stultamque hujus sui facinoris desperationem æternum celebrandam in posteros transmittit. In centum bestias transformat sese Pythagoras; in gruem Socrates, pede in uno solidum exigens super uno argumento diem; Anaxagoras in aquilam solem tuens; in saxum sensu omnino cassum Xenocrates; Zeno in caudicem affectus cujuslibet expertem; in canem Diogenes; in porcum Epicurus; in desperabundum Heraclitus semper lugens; in stultum Democritus semper ridens. *O curas hominum!* quis nolit capite carere potius, quam tot monstra tam stulta, tam insana capite gerere? Et hoc sit esse Philosophum, & literati cognomentum mereri? Rotunditatis præcipue, & magnitudinis uniones, quâ utraq; ignari divites prærogativâ gaudent, inæstimabili apud omnes habentur in pretio. Bos, esto simmutus; aurum me facite, & Deus fio. Hanc apotheosin initiavere in deserto Hebræi sacrilegi: viget etiamnum ejus usus, vigebitque post nostra in ævum, nî fallor, tempora.

Hæc est multorum philosophia, quam
per

per ludibrium occulant literatis, præsertim famelicis & pannosis. Vellem vice versâ, si tantum ingenio valerem, ijs reponere deformes vultus divitis ignari: prorsus ille à nobis pari horrore spectaretur, quo pictoris Orgagnæ suorum temporum principis spectata est olim Medusæ tabula, deformitatû quas-cumque nancisci potuerat, diligentissime doctissimæq; collectû apographum.

Spartani suos ab otio & delitijs averfuri, Reip. illius severæ duabus pestibus, conventum indixere, in quo productum in edito Naclidem populo ostentârunt. Erat Naclides saginâ fartus, adeps totus & totus venter. Quid multa damnationis ejus causam crassa illa obesitas peroravit. Judicatus est illam pingui, & inerti otio parasse; proscriptus est, urbemque illâ pulsus; in qua reus & cunctis damnosus habebatur, quisquis sui unius incumberet commodo. Statuamus coram in medio divitem ignarum: fructum videbimus Lydij lapidis. Auro argentoque probando nihil doctius: digitis duobus sentit legitimum, & distinguit à falso vel adulterino, de cætero saxum est. Spongia est tota oculea, & tota os undique adfugendum, verum adeo sensu carens, ut ignoretur, an sit animal,
E & vi-

& vivat. (a) Induamus eum lineis, sericis, purpureis vestibus, quascumque Palæstina, Sinæ, Tyrus, Calabria, elaboravere pretiosissimas, & huc se quidam Demonax penetrans, roget, (illa, Domine quâ splendes lana, tegebat opinor antea pecudem; ob hoc humeros tuos tam concinnè ornat, séque tibi tam lepidè utique applicat, rata sibi mutatum dominum non ereptum: Ut verò quo tincta est, vivax purpuræ, repetitæque color nihil vetat quominus lana sit, & quidem pulchrior, & pretiosior, certè non facit os hominis quod præfers, quin sis animal mutum & stolidum, quamquam pili alterius, formæ honorationis) quid responsurus sit Demonaxi, dives beatulus?

(b) Addo ex Seneca, ut inducamus eum in palatium luxu regio instructum, & amœnitate ruris, ac rerum omnium magnificentia superbum & elegans; qui dominum nôrit, prætereuntium nemo non illi dicturus sit, quod de Vatia quodam, otiosam & ignoranter languidam, in campestri palatio vitam agente, non nemo, *Vatia hic situs est*. Nempè, *vivitis, qui se utitur*. Nec caput ventris oble-

(a) *Lucian, in Demonac.* (b) *Senec. ep. 55. & 60.*

quo mancipat, sed ventrem capiti; cui refovendo, animandoque idonea parat ad humana non pecudum opera, spiritus purgati subsidia. Alioqui (pergit) *qui latitant, & torpent, sic in domo sunt, tanquam in conditorio. Horum licet in limine ipso nomen marmori inscribas, mortem suam antecesserunt.* Hanc illiterati divitis indolem acutè perspexerat Atheniensis ille sapiens in paucis Themistocles, qui sorori suæ pauperi, & ipse pauper virum quærens, paratum eam ducere hominem opulentum, sed qui literas duas in numerato non habebat, rejecit; & fortunæ illius aureæ munus sprevit, quod Fortunæ munus pars magna civium non arripuisset modò, sed etiam totâ hecatombe Pythagoræ gratias egisset maximas tanti beneficii authori Deæ. Hoc verò suum Themistocles præclarum adeò facinus pretiosiori divitis illius opibus dicto est prosecutus: *Quæro, inquit, virum, qui indigeat pecuniâ, non pecuniam, quæ indigeat viro.*

Hic ego clausurus hoc caput, mihi non possum imperare, quin familijs quibusdam effusè gratuler, in quibus nō tam jure hæreditario pingues divitiæ, quàm fidei commissio literæ in seros ne-

potes sic à majoribus transcribuntur, ut perinde ac in nidis aquilarum, suspectæ originis habeatur, qui vivacem ingenij oculum, soli tuendo parem, nascendo non tulerit. (a) *Degener est qui lumina torfit.* In ijsque non solum avulso uno non deficit alter aureus: Sed nunquam desunt, qui frugem, qui flores, qui frondes edant; & ætatis gradus, doctrinæ gradibus adæquent discendo, fruendo & docendo.

Pulchrum illud quondam Lacedæmoniorum, qui tres in choros divisæ ætatibus, statuta per annum solemnia saltu simul & cantu decorabant; ac senū quidem illud erat carmen, *nos fuimus fortes*, virorum autem, & *nos modo sumus*; adolescentiū denique, & *nos erimus aliquando*.

Qui par huic symphonix concentus? cum avus, filius & npos sua de literis referunt egregia merita, honorum gradus, atque insignia; & avus quidem illud e meritum voce gravi depromit, *fui*. Secundus harum splendore literarum, ac notis illustribus tunc florens & insignis succinit, *Sum*. Tertius sui certam spem faciens addit *Ero*. Ut possit etiam aliquando jactare, *sum, & fui*. O præclarum familiæ stemma, & consertam auro atq; adamantibus seriem posterorum! quorum

(a) *Claud. Virgil.*

rum sunt dives & pretiosum patrimonium, omnes thesaurus infinitus.

IGNORANTIÆ PUDOR,
inter eruditorum sermones
mutæ.

Ingenij pabulo & voluptatibus eruditæ, quibus oblectantur literati, dum mentem exercent in perspicientia veritatis; oppono id ultimum, triste, & inhonestum silentium quod ignorantia imperat, ubicumque sermo inducitur, qui hominem deceat. Ignarum pudet utrobique, tacere, velle loqui; ut quem silentium accuset incitiæ, sermo damnet. (a) Picturæ rudem Alexandrum, in Apellis schola, pro scitè contractis mutila, pro umbris maculas, errores pro arte laudantem; risere tacitè pueri pictores. Miseri omnino sunt homines ignari, qui non alium in cœtu doctorum habere possunt locum, quàm eum, quem inter vocales mutæ consonantes obtinent, & inter cytharæ fides ex quæ dicuntur falsæ, quæque nihil sonant nisi dissonum. Aures habent illi, sed ad pedes procul à capite, ut Dionysius tyrannus. Quapro-

E 3

plæ

(a) *Plutarch.*

pter res tantum infimas & abjectas auditu percipiunt, & habent argumento cuius nobilis intelligentiæ impar caput.

Ut autem sonantiùs vasa respondeant, quæ fuerint vacua, sic fit, ut parciùs donatis iudicio verba profluant abundantius; & ij magis avidi conciliandæ sibi opinionibus, quàm docti putentur, quàm canti & solliciti tegendæ silentio ignorantia, de ijs quorum sunt planè rudes, multa deblaterent. Quo quidem id assequuntur, quod Neanti evênit, qui se persuasus alterum Urania filium, furtim Orphei lyra è templo Apollinis direptâ, intempestâ nocte apertum prodiit in campum, ut naturam haberet per ea silentia, suos ad cantus otiosiores. Illic ut cœpit infelix instrumentum, manu hebeti & rusticâ pulsare, nulla fuit chorda, quæ non, hei mihi, occineret, & voce quâ poterat non vibrari se leniter ad numeros, sed accerrimè vexari quereretur: ergò Orphei lyra, si unquam aliàs, jure truncos & saxa movisset in Neantem, nisi excitati stridore incondito molossi *asinumque ad lyram* ex cantu odorati, Neantem pro asino laniassent. In quo si minùs fuit Orpheo similis suavitate cantus, atrocitate mortis certè extitit ei nimium similis. Mitius sed ore pluri-

plurium laceratur absurdorum cantatrix & parens, ignorantia hominum illiteratorum, dum ludus sunt, narrantibus, & latè ridentibus inepta, quæ passim ponunt, quæ stultè concludunt, quæ tuentur audacter, atque impudenter promagnificis venditant. Incideris fortè aliquando in ejusmodi doctorum par beatum, versantium inter se quæstionem, ut sit, aliquam aut problema; tibi que haud dubiè in mentem venerit Demonax, qui disputantibus magnâ voce, alteri nihil ad rem ponenti *mulges tu quidem capram*, alteri extra rem longius etiam respondenti, *tu verò*, inquit, *cribrum illi pro mulcitra subjicis*.

Miserum magis an ridiculum est! audire quæ elucubrârint prolixis distincta paginis, & plenis conferta marginibus, ita quibus nulla sit linea, quæ argumenti à centro non aberret, nulla quæ propositum tangat, ut illic appositè videatur facturus fuisse Diogenes, quod fecisse fertur aliquando, cum in scopum concessit, ut esset tutus à sagittario, cujus nec una de centum sagittis ad scopum propius accessit.

Hoc autem si quis neget stupidi esse, prorsus ingenij, & extra communem hominum dicendi facultatem; institu-

tum sermonem multas in horas ita producere, ut nihil ex instituto, nihil ad rem & propositum dixeris; Audiat Gallienum Cæsarem, in re haud ab simili sententiam dicentem. Is enim redux è venatione celeberrima, victorem illum dixit, qui taurum ingentem, decem lanceis petitum è propinquo, præterierat intactum. Et verò coronam illiò ad eum milit, adjecitque hoc & tanti Imperatoris sapientià, & tam imperiti sagittasij dexteritate dignum encomium, peritiorem illo censendum neminem. *Hastis enim adusque decumanam, tanta molis in scopum, tam propè collineare nec tangere, facinus esse quod nemo mortalium fecisset.* His verò insuper si hoc infortunij accidat, ut in sannas etiam posticus reflectant oculos, quibus vice plausuum celebrantur, quos illi tam scienter deperibant; projectioris quidem audaciæ nonnullos, subit dolor iratus, & amaror impudens, fatale enim verò esse virtuti ajunt habere invidos; ex luce gloriæ umbras nasci malignas; ex laudum merito maledicentiam, velut ex triumphantium curru mancipia. Modestiores verò trivialibus excusandæ infortitiæ formulis, onus fatentur iniquius humeris sublimitatem materiæ Atlante dignam,

gnam, suis viribus graviolem. Faustum diceres formicâ excussum in qua equitabat, reponere circum ridentibus etiam Phaëtonem simili præcipitatum casu.

*Faustus insidens formicæ ut magno
Elephanto,
Decidit & terra terga supina dedit.
Moxque idem ad mortem est multatus,
calcibus ejus.
Perditus, ut posset vix reparare animum
Hic tamen est situs: quid rides improbe
livor?
Quod cecidi? cecidit, non aliter Phaëton.*

Ab hac autem excusatione, quâ sibi dum perplacent risum colligunt alienum: sejungi non possunt dicteria, & sales quibus asperguntur etiam dum tacent, homines quidem habitu literati; cultu verò expertes literarum; titulis interdum Thalete doctiores, cætera vox, præterea nihil. Nobilitatus Herculis humeris Nemæus Leo, nunquam adeò viluit, ut cum illo induta est scæmina. (a) *Credo, & jubas pectinem passas ne cervicem enervem incurreret stiria leonina. Hiatus crinibus insartos, genuinos inter anthias adumbratos totâ oris contumeliâ mugiret si posset. Nemea certè (si quis loci genius)*
(a) *Tertul. de pall.* inge-

ingemebat, tunc enim se circumspexit Leonem perdidisse. Sic literatorum abollas majores & titulos, characteres, & notas illiterati dedecorant, sortem suam infaustam lugentibus tot clari honoris insignibus, quod sint perpetuò damnata mendacio, & Leonem præferant pro caballo. Quod genus homines eleganter sanè & acutè Lucianus similes pronuntiavit exterius culto, splendido, pretioso, & aureis gemmatisque ornato umbilicis; at verò interius albis vacuo folijs, & omninò literarum experti.

Quàm multos videas hujus farinae sapientes, tumidos, superbos, tanquam globos ad perfectam geometriam exactos, vix uno terram contingentes puncto, adeò summis duntaxat pedibus eam libant affectatæ, quæ carent doctrinæ specie planè ridiculi. Qui ubi circumspexerint, quam præbent sui pompam, Bucephalos putes, ephippiario stragulo tam gloriôsè fulgurantes, ut tangi nisi ab Alexandro nolint.

(a) Talis homulus fuit in quem salisè jocatur Lucianus, qui, quod hodiè que non pauci factitantes scientiæ suæ censum prædivitem de numero æstimabat authorum quos habebat, & mul-

(a) *Adversus indoctum.*

tos, & doctos; velut pretiosum quod servaret in obturatis ampullis philosophorum ingenium, & posset cum liberet, in suum cerebrum sugendo transfundere, totidèmq; illic componere bibliothecam librorum, quot suis monstrabat digestos in pluteis. (a) *Si apud desidiosissimos videbis, quicquid orationum, historiarumque est; & tecto tenus extructa loculamenta:* Sed hoc perelegans studium, excutiendi pulverem codicum, nullâ interim adhibitâ operâ ad deradendam ingenij rubiginem, *membrarum amorem* vocat Sidonius, (b) *literarum nequaquam.* Hinc verò reddit illa scilicet egregia laus, ut hospite ac domino suo fiat domus ornatior & spectabilior. Quod certè quidem abundè olim affecutus est Archelaus, cum ejus palatium Zeuxis tam rarâ manu, & excellentibus picturis ornasset, ut concurreretur undique spectandi palatij gratiâ; spectandi gratiâ Archelai, pedem (inquit Socrates) moveret nemo. (c) *At quid dulciùs libero, & ingenio animo, & ad voluptates honestas nato? quàm videre ple-*

(a) *Senec. de tranquill. c. 9.* (b) *lib. 4. Epist.* (c) *Ælian. lib. 14. Hist. Quintil.*

*nam semper, & frequentem domum,
concurſu ſplendidiffimo hominum; idque
ſcire, non orbitati, non officij ali-
cujus adminiſtrationi, ſed ſibi
ipſi dari.*

O. A. M. D. G.

SAMVELI CZERNA

ecc. Neofolienf. Slavonicæ Antistiti & Gymnasi Inspectori secundario

longè meritissimo

S P O N S O,

&

GENEROSÆ, NOBILIORNATISSIMÆq. MATRONÆ

DNÆ HELENÆ SINAPIÆ,

Plurimum Reverendi Praculentissimiq. quondam Viri

DNI DAVIDIS LANI

Past. BRISNOBAN. & Partium circumjacentium Superintend.

derelictæ Viduæ,

S P O N S Æ

dicente

Dominico CANTATE,

dicente

Amico veterano

MICHAEL ENOSCOVIO

Filcaviensis Ecclesiæ Pastore & XXIV. Reg. Scepul.

S E N E.

Caudes, Anfractūs atq. Meatus
vobis Carmina rauca tonant.
Patriam Tuba Martia totam
Cantat spiratq. minas.
supremum molliat illum,
a tonos cuncta per Arva vehat!
Hymenæus percrepet Urbes,
Et poscit Carmina læta sibi.
Et tempore gratior Hymnus,
cantat Laudis Agalma Deo
melos est Domibus privatis, quoq.
Lingvæ, Plectra Fidesq. replent.
Neofoli, Præsides Jovæ,
ultim nunc resonare modis.
men montanus, perstrepat omnes
nostræ Carpathus addat Echo.
es Et Valles accino lætus,
votas corde favente preces.
Ita DIES CANTATE, celebris
Sponsum nobile, Thure Thori.
DEO devoto pectore, CANTUM,
Thalamo, Vocci ciete NOVUM!
s, felici Nomine, CANTUS
t tempore DURUS AMOR.
E. mane veterani semper Amici
ut erat MUSICA SANCTA, memor.

- (1) Die Mayen-Luffe erschalle
im Feld und auch im Wald/
Die Vögel singen Lieder:
Wie soll ich stille sein?
Ich muß nur so, so sein
ermuntern Zung und glieder.
- (2) Neusohl hat mich gehört/
geliebet und geehrt/
in den verfloßnen Jahren;
ich sing ich / wie bekannt /
in unserm Zipser-Land
mit Christi Sängers-Schaaren.
- (3) Doch / auf! mein Herz und Sinn/
Neusohl begehrt dich hin/
ein Sing-Fest sol man feyren:
bleibe schon die Stimme daheim/
doch sing ich mit dem Reim/
die Freundschaft zu verneuren.
- (4) Herr Czernak / alter Freund/
Mit dem ichs treu gemeint/
Euch muß ich in dem Mayen
auf eurem Hochzeit-Fest/
mit andre Freund und Gatt,
mit diesem Lied erfreuen.
- (5) Singt auch und wünschet mit mir/
Ihr Hochzeit-Gäste Ihr/
daß in beglückter Ehe
ich und auch alle Jahr
dem neuen liebes-paar/
wohl und gesegnet gehe!
- (6) O! daß kein trauer-Klang
noch niedriger Gesang
Sie treffen noch betrübe.

VEGZODIK: 316 VII 637 pol. 22 SZÁMMAL